

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Географічний факультет
Кафедра географії України та регіоналістики**

**СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ
СТАТЕВО-ВІКОВОГО СКЛАДУ НАСЕЛЕННЯ МІСТА ЧЕРНІВЦІ**

**Випускна кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)**

Виконав:
студент 6 курсу,
спеціальності 106 – Географія
ОП «Регіональний розвиток і
просторове планування»
Богдан ГНІДИЙ
Науковий керівник:
к.г.н, доц. Наталія ЗАБЛОТОВСЬКА.

До захисту допущено:

протокол засідання кафедри №__

від «__» грудня 2022р.

Зав. кафедри _____ проф. Іван КОСТАЦУК

Чернівці 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ СТАТЕВО-ВІКОВОГО СКЛАДУ ПОСЕЛЕННЯ	5
1.1 Вивчення статевого та вікового складу населення у суспільній географії	5
1.2 Статево-вікова структура населення, як складова демографічної ситуації	9
1.3 Методи суспільно-географічного дослідження статево-вікового складу населення	15
Висновки до першого розділу	21
Розділ II. ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО СТАТЕВО- ВІКОВОГО СКЛАДУ НАСЕЛЕННЯ МІСТА ЧЕРНІВЦІ	23
2.1. Географічне положення	23
2.2 Історичні передумови	25
2.3 Демографічний чинник формування статево-вікової структури населення	20
2.4 Суспільні особливості розвитку міста як причина зміни статево- вікового складу населення	36
Висновки до другого розділу	44
Розділ III. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ СТАТЕВО- ВІКОВОГО СКЛАДУ НАСЕЛЕННЯ МІСТА ЧЕРНІВЦІ	46
3.1 Статево- віковий склад населення міста Чернівці та його динаміка	46
3.2 Дослідження вікової структури дітей шкільного віку, в контексті недостовірності офіційної статистики населення міста	50
Висновки до третього розділу	56
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	61

ВСТУП

Актуальність дослідження. Питання формування народонаселення є особливо актуальним для України, та Чернівецької області зокрема. Вивчення статево-вікової структури виступає однією із найважливіших ланок дослідження демографічних процесів. Адже атеріали про статево-віковий склад населення широко використовуються у плануванні та управлінні розвитком регіону. Їх потрібно враховувати для прогнозування виробництва та споживання товарів та послуг, для розміщення закладів соціальної інфраструктури (дитячих садків, шкіл та інших навчальних закладів, медичних установ, закладів культури, тощо).. Специфіка формування статево-вікової структури відіграє важливу роль при визначенні інвестиційної привабливості регіону з урахуванням соціально-демографічних аспектів. А її структура впливає на специфіку перебігу демогеографічного процесу. Все це свідчить про зростаючу актуальність наукових досліджень населення, які враховують усі аспекти формування демографічного потенціалу.

Предмет та об'єкт дослідження. Актуальність питання визначає вибір теми дослідження, а також об'єкта та теми дослідження. Об'єктом дослідження дипломної роботи є статево-вікова структура населення міста Чернівці, а предметом дослідження – особливості статево-вікового складу мешканців обласного центру Чернівецької області.

Метою дослідження було охарактеризувати статево-віковий склад населення міста Чернівці із урахуванням впливу на нього різноманітних факторів. Для досягнення поставленої мети перед нами постали наступні завдання:

1. Проаналізувати методологічні засади досліджень статево-вікової структури населення;
2. Визначити фактори, котрію впливають на формування статево-вікового складу населення досліджуваної території;
3. Охарактеризувати статево-вікову структуру населення міста Чернівці, та вивити проблеми в її дослідженні.

Методологія та методи дослідження Теоретико-методологічною основою даного дослідження були праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі демографії та географії населення, зокрема: В. О. Джамана, І.І. Костащука, Ф. Д. Заставного, В. В. Яворської, О. Г. Топчієва, І. М. Прибиткової, М. І. Фащевського, О. У. Хомри, О. І. Шаблія, і т.д. Під час написання роботи нами широко використовувалися методи аналізу та синтезу, літературний, статистичні та математичні методи, ретроспективного аналізу, тощо. Інформаційну базу сформували матеріали Головного управління статистики в Чернівецькій області; Чернівецької міської ради; відділу розвитку громад управління з питань місцевого самоврядування та розвитку туризму Департаменту регіонального розвитку Чернівецької обласної державної адміністрації, а також літературні картографічні джерела.

Структура та зміст роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел..

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ СТАТЕВО-ВІКОВОГО СКЛАДУ ПОСЕЛЕННЯ

1.1 Вивчення статевого та вікового складу населення у суспільній географії

Результатом розвитку населення в цілому по території є встановлений статево-віковий склад населення, який формується у відповідний період. Отже, так чи інакше зниження народжуваності призводить до скорочення частки дітей і, в кінцевому підсумку, до скорочення працездатного населення. З часом все це створює величезне популяційне навантаження, яке незворотно спотворює вікову піраміду. Водночас, якою б катастрофічною не була ситуація з навантаженням на населення, її завжди можна виправити збільшенням імміграції. Механічний рух населення — це процес, який завжди протидіє ефектам природного руху.

Демографія - це статистичне вивчення населення. Демографія вивчає чисельність, структуру та рух населення у просторі та часі. Використовує методи з історії, економіки, антропології, соціології тощо. Демографія є корисною для урядів і приватних компаній як засіб аналізу та прогнозування соціальних, культурних та економічних тенденцій, пов'язаних із населенням.

У той час як основні дослідження населення, такі як переписи, проводилися в стародавньому світі ще 6000 років тому, демографи, якими ми їх знаємо, як Джон Граунт в Англії, з'явилися в 16 столітті. Найбільш ранні статистичні дослідження зосереджувалися на смертності (кількість смертей і вік). Вивчивши записи про хрещення та похорони, Грант зміг оцінити кількість чоловіків призовного віку та кількість жінок дітородного віку. Його дослідження є одним із перших демографічних досліджень у регіоні. Ранні страхові агенти часто проводили демографічні дослідження для визначення ставок страхування життя.[48]

Ці ранні демографічні дослідження були зосереджені на смертності.

Однак у 19 столітті дослідження показали, що кількість народжуваних скоротилася, і дослідники почали вивчати народжуваність і смертність. Ці дослідження привели до ідеї «диференціальної народжуваності». Різні рівні народжуваності свідчать про те, що різні групи людей мають різну кількість дітей через такі чинники, як релігія, культурні погляди, бідність і зайнятість. Міграція населення є останнім основним чинником у дослідженнях населення. Саме ці три змінні (смертність, народжуваність і міграція) сприяють зміні населення.

Демографи збирають дані в основному за допомогою державних переписів населення та державних реєстрів народження та смерті. Однак, залежно від точності державних записів, ці джерела можуть бути неточними. Демографи також збирають дані опосередковано, опитуючи менші групи населення. Потім ці зразки досліджуються за допомогою статистичних моделей, щоб зробити висновки щодо всієї сукупності.[48]

Системи демографічних знань почали формуватися на українській землі значно пізніше, ніж на Заході. Європа – лише у 18 ст. Хронологія рубіж між передісторією та історією української демографічної думки припадає на останню на 18 ст., коли розпочався перепис населення сучасної території України, було запроваджено систему реєстрації та статистичного обліку природного руху населення. Значний внесок у розвиток демографії цього періоду зробили вітчизняні просвітителі Г. Козицький, М. Мотоніс, В. Полетика, Ф. Тумановський, Я. Рубан, М. Антоновський. Демографічна думка збагатилася працями у першій пол. 19 ст. Збагачують цей погляд праці В. Каразіна, І. Срезневського, О. Рославського-Петровського, М. Маркевича, А. Скальковського. Вирішальний вплив на поступ українського населення в другій пол. Представники Київського інституту політичної економії і статистики ХІХ ст.: Д. Журавський, І. Вернадський, М. Бунге, М. Зібер. Важливе місце в їхніх працях відведено проблемам народонаселення, зокрема соціально-демографічному напрямку досліджень. Теоретичні ідеї цих вчених привели до розробки складного методу дослідження населення, частково реалізованого

статистикою місцевого самоврядування. Проблему розмежування етнографічної території України, розміщення українського народу та його основні демографічні характеристики вперше наголосив П. Шафарик у основоположній праці «Slovanský národopis» (Прага, 1842), супроводженій картою (точнішою укр. земель А. Ріттixa, 1878). Важливим етнографічним джерелом для вивчення української прикмети стала праця П. Чубинського, у 1896 р. Г. Величка надрукував першу українську національну карту України. У широких колах науковців слово «Д». У тлумаченні як синонім демографії, хоча деякі дослідники вважають демографію окремою наукою, вона має теоретичну частину – теорію народонаселення, і використовує інструментальну демографічну характеристику в описових програмах. Вагомий внесок у розширення і поглиблення концепції розвитку населення України зробили В. Буняковський, С. Подолинський, Т. Рильський, І. Пантюхов, Т. Маковецький, О. Корчак-Чепурківський, Ф. Вовк та ін. Зародження історії демографії в Україні відбулося у серед. 19 ст. Основоположниками цього напрямку в 19 столітті були П. Маркевич, П. Бодянський та ін. Вклад у розвиток історії населення зробили О. Лазаревський, М. Максимович, Д. Багалій, А. Скальковський. Дослідження населення Західної України бере свій початок з початку 20 століття завдяки працям І. Франка, М. Грушевського, С. Рудницького, Ю. Бачинського, В. Охрiмовича, М. Кордуби, В. Шухевича. , В. Гнатюк та ін. Загалом система знань українського населення пройшла процес формування на початку 20 століття, обмежившись вивченням природи (менше досліджень соціальної трансформації та питань міграції). Новий етап розвитку народонаселення України припадає на 1920-ті роки, коли було організовано сучасні демографічні служби та значно розширено основні напрями дослідження населення.[47]

Статеві-віковий склад населення є зв'язком між минулими та сучасними демографічними процесами, шлюбними показниками, народжуваністю та смертністю, природним та імміграційним приростом, формуванням демографічного потенціалу регіону. З економічної точки зору особливе

значення має формування трудових ресурсів. Особливої уваги заслуговує важливість попередньої статистичної інформації про статеві-віковий склад населення для соціально орієнтованих державних послуг (освіта, культура, медицина, соціальний захист населення тощо).

У своїй відомій роботі [3] про взаємозалежність відтворення населення та його вікової структури С. І. Пирожков переконливо показав, що вікова структура є самостійним важливим фактором динаміки популяційних процесів. Особливо це важливо при прогнозуванні, оскільки детальна інформація про вихідну вікову структуру населення робить прогноз населення більш точним і обґрунтованим.

І. О. Курило в органічній цілісності розглядає демографічну (статеві-вікову) і соціально-економічну структуру (за зайнятістю, рівнем доходів тощо) населення та показує, як вони взаємодіють [1, С. 93-183].

Статєва структура населення відображає кількісний розподіл статєвого представництва в генеральній сукупності. З демографічної точки зору статє розуміється як «сукупність генетичних і фізіологічних характеристик організму, що забезпечує статєве розмноження, які визначають особистий біологічний і соціальный статус людини як чоловіка або жінки»[16]. Статєвий склад населення населеного пункту чи місцевості формується за статєвими ознаками та статєвими відмінностями населення. Демографічна енциклопедія містить визначення статєвого складу населення за співвідношенням чоловічих і жіночих представницьких груп. Дослідження географії населення включають використання показників чисельності та частки чоловіків і жінок у загальній чисельності населення, аналогічні порівняння, але за віковими групами, аналогічні показники місця проживання.

Кількісні показники статєвого складу населення використовуються в абсолютних і відносних величинах. Прикладом абсолютного показника може бути кількість чоловіків і жінок, причому частка жінок вище, ніж чоловіків, і навпаки, а також фіксує кількість гендерних представництв у співвідношенні сільського і міського населення.

Розрахунок гендерного співвідношення населення вимагає вивчення кількох ключових показників. Один – це співвідношення загальної кількості чоловіків і жінок; інший – частка чоловіків на 1000 жінок. Іншим важливим показником є відносне переважання однієї статі над іншою. Гендерна диспропорція в 3% або вище вказує на значний дисбаланс серед населення. При розгляді вікової структури звертається увага на відносне переважання чоловічого населення над жіночим. Різниця в 1% є незначною, 3% – середньою, а більше вказує на значний сексуальний дисбаланс.

Слідом за дослідженням вікового складу є необхідність вивчення економічних і соціальних процесів і тенденцій. Він також служить основою для вивчення тенденцій зростання демографічних показників. Щоб отримати доступ до цих тенденцій через демогеографію, необхідно спостерігати за багатьма факторами, такими як окремі вікові групи та їх співвідношення конкретних кількісних атрибутів [11].

Демографія розраховує майбутній приріст населення на основі поточної репродуктивної природи людей. У ретроспективі віковий склад населення відображає еволюцію структури населення [13].

1.2 Статеві-вікова структура населення, як складова демографічної ситуації

Статеві-віковий склад — це розподіл населення за віком і статтю. Він відображає відсоток кожної статі та вікової групи населення. Цей вплив включає такі теми, як історичні та соціально-економічні умови, а також рівень народжуваності та смертності населення. Розрахунок цього складу призводить до різноманітних причин, у тому числі демографічних впливів. Під час вивчення регіонального складу населення ключовим питанням є те, чи є населення гендерно відповідним. Жінки зазвичай переважають чоловіків у популяції, за винятком випадків, коли населення дуже молоде. Якщо

розглядати в цілому, то чоловіки домінують у світовому населенні. Чоловіків у світі на 20-30 мільйонів більше, ніж жінок. Співвідношення дітей чоловічої та жіночої статі становить приблизно 104 до 107. Значні відмінності між країнами світу визначають гендерний баланс багатьох азіатських країн. У цьому регіоні світу проживають переважно чоловіки.

Крім того, у Південній та Південно-Східній Азії (Китай, Індія, Пакистан) та арабо-мусульманських країнах Південно-Західної Азії та Північної Африки велика частка чоловіків. У більшості країн Африки та Латинської Америки частка чоловіків і жінок приблизно однакова. Приблизно в половині країн світу жінки домінують. Більш яскраво це відбулося в Європі, що власне і пов'язувалося з вищою тривалістю життя в цих країнах і величезними втратами чоловічого населення під час світових війн. В усіх відношеннях листування чоловіків і жінок різних вікових груп. Тому основна перевага чоловічого населення в усіх регіонах світу полягає у віковій групі до 14 років. Серед літніх людей у всьому світі переважають жінки.

Статеві-вікова структура населення є одним із найважливіших демографічних показників. Він дозволяє зробити певні висновки щодо тенденцій популяцій та визначити можливі майбутні зміни в динаміці чисельності. Статеві-вікова структура населення є результатом особливостей народжуваності і смертності населення в конкретних історичних умовах відтворення.

Аналіз статистичних даних показує, що в Україні жінки завжди переважали серед населення. При цьому абсолютне домінування жінок дещо зросло, хоча відносні показники свідчать про невеликий баланс між чоловіками та жінками. Перевага кількості жінок над кількістю чоловіків пояснюється в основному нижчою смертністю жінок, з іншого боку, найбільше впливають на кількість чоловіків війни та еміграція.

Наприклад, якщо смертність жінок у віці 40-50 років за останні роки становить 4,8-6,6 на 1000 осіб цього віку, то смертність чоловіків – відповідно 13,1-19,5. З точки зору тенденцій шлюбності та природного відтворення

населення існуючу структуру населення України можна вважати несприятливою. Так, у віковій групі до 25 років включно чисельність чоловіків була більшою, ніж жінок; у віковій групі понад 26 років чисельна перевага — на боці жінок. І ця перевага збільшується з віковою групою шкіри. Серед міських жителів чисельна перевага починається вже з 17 років, а в сільській місцевості після 40 років.

Важливу роль у природному відтворенні населення і визначенні бази трудових ресурсів населення відіграє характер вікової структури населення. Особливістю сучасної вікової структури населення України є зменшення частки дітей у загальній чисельності населення. Це свідчить про те, що в Україні на сучасному етапі її соціально-економічного розвитку склався звужений тип відтворення населення. При цьому сільське населення, судячи з його вікової структури, має менші можливості порівняно з міським щодо активізації відтворення нових поколінь.

Аналіз регіональних особливостей статеві-вікової структури населення України показує, що найбільший дисбаланс у бік переважання жінок та загального старіння населення характерний для Подільських та центрального регіону України. Найсприятливіша статеві-вікова структура населення у західних областях: Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській та Рівненській.

Вивчення регіональних особливостей вікової структури населення є важливим, оскільки дозволяє більш глибоко оцінити зміни умов населення для визначення особливостей формування регіональних трудових ресурсів.

Отже, географічні особливості вікової та статевої структури населення є результатом відмінностей у природному відтворенні та міграції населення.

Сьогодні Україна переживає складну демографічну кризу з різким падінням народжуваності та зростанням смертності. Зниження рівня життя та втрата підтримки звичних соціальних інститутів, а також невизначеність щодо майбутнього сім'ї спонукали багатьох до перегляду своїх шлюбних та батьківських планів. Вони відмовляються мати дітей до кращого часу,

відкладають шлюб на користь інших форм стосунків. Усе це сприяє погіршенню умов відтворення населення.

Однією з особливостей цього процесу є загальне зниження народжуваності в Україні.

Рівень одруження та рівень розлучень є важливими факторами, що впливають на рівень народжуваності. Ранні шлюби, які здавна були характерними для сільської місцевості в Україні, змінюються на користь тих, хто одружується пізніше. Показники повторних шлюбів не збігаються з показниками розлучень, і доведено, що повторні шлюби менш стабільні, ніж перші шлюби. У той же час домінування домогосподарств з двома батьками, заснованих на офіційному шлюбі, все більше поступається місцем домогосподарствам з одним батьком, які очолює жінка. У неповних сім'ях виникає проблема «важких» дітей і підлітків, в результаті чого народжуваність падає. Як наслідок, кількість подружніх пар з оптимальними репродуктивними умовами значно зменшилася, що створює в нашому суспільстві стабільні та довговічні шлюби.

Чим вища частка некомпенсованих розлучень, тим коротша тривалість розпаду шлюбу, і чим молодші жінки залишаються самотніми, тим більший негативний вплив розлучення на народжуваність. Але варто також зазначити, що це також має переваги.

В Україні понад 80% розлучених – бездітні або одnodітних подружжів. З цього зазвичай роблять висновок, що менша кількість дітей знижує стабільність сім'ї. Однак на кількість дітей впливав характер дружби та сімейний стан до розлучення. Розлучення є крайньою формою сімейної нестабільності. Можна сказати, що це результат кризового періоду в подружніх стосунках: взаємна відчуженість, відсутність взаєморозуміння, конфлікт. Цей стан може бути хронічним, існувати тривалий час і не завжди закінчуватися розлученням. Очевидно, що в такій нестабільній сім'ї відносини не призводять до народження кількох дітей. Якщо стабільність шлюбу сприяє народженню другої і наступної дитини, то збільшення кількості дітей у свою чергу позначається на їх

подальшій згуртованості. Наявність ще однієї дитини не зміцнить сім'ю, якщо є фактори, що сприяють нестабільності подружніх відносин. Однак іноді вона стає на заваді розлучення.

Щоправда, іноді це заважає розлученню. Більше того, у рідному місті, де є підґрунтя для конфлікту між батьками, його наявність може загострити конфліктну ситуацію.

Варто також розглянути систему державної соціальної допомоги та її роль у соціалізації догляду за найстаршими та наймолодшими віковими групами. Відповідальність за догляд за людьми похилого віку значною мірою перейшла з сімейних на громадські, що, як і раніше, зменшує фінансову зацікавленість батьків у своїх дітях. Водночас зменшується роль батьків у «соціалізації» та вихованні дітей. Відповідно слабшає і психологічний потяг до батьківства. Чим більше виражено зниження частки батьківського піклування про дітей, тим більше функції соціалізації дитини переходять до приватних чи державних установ.

Широка участь жінок у ринку праці має два наслідки. По-перше, це збільшує «вартість» бути матір'ю на годину, або іншими словами, робить бути матір'ю дорожчим. По-друге, створити ситуацію, коли мене немає

Основним джерелом інформації про розподіл населення за статтю та віком є перепис населення. Національне бюро статистики розраховує населення за статтю та статтю на основі такої інформації, як кількість хлопчиків і дівчаток, що народжуються щороку, віковий розподіл померлих чоловіків і жінок, а також віковий розподіл прибулих і вибулих внаслідок міграції чоловіків і жінки віку на рік. На основі даних розраховуються показники статевої та статево-вікової структури населення.

Віковий склад є одним із найважливіших даних про населення, він дуже важливий з демографічної, соціальної та фінансової точки зору, він використовується для розрахунку існуючих державних кордонів та оцінки чисельності економічно інтенсивного населення, робочої сили, людей похилого віку, дітей дошкільного віку, підлітків. Це особливо важливо в той час, коли

експерти в різних країнах все більше хвилюються щодо старіння цивілізацій. Процес стає масовим, поволі охоплюючи нові країни. В середині 70-х рр. Минулого століття середній вік населення світу становив 22,9 роки, в 2014 він дорівнює 29,7 років (28,9 років в чоловіків і 30,4 - у жінок). Передбачається, що до 2050 року середній вік становитиме понад 36 років, а невелика частка населення в групі літніх людей швидко зростатиме. І вимагає багатообіцяючого фінансового та державного регулювання в більшості країн. Це характеризує нові завдання, що постають перед урядами та населенням. Розмови, порушені процесом старіння, можуть залежати від змін у демографічних, фінансових, соціальних і психологічних тенденціях. Це питання необхідно позначити як відповідність статей у старшій групі і пов'язану з цим проблему самотності. Більшість літніх людей — жінки, оскільки середня тривалість їхнього життя на 4-6 років більша. Як наслідок, старіння населення призводить до гендерних диспропорцій, які мають ставати більш виразними з віком людей.

Одним із найважливіших даних про населення є його статевий склад, який дуже важливий для багатьох сфер суспільства. Тому інформація про чисельність і взаємоспіввідношення чоловіків і жінок у цілому та всіх вікових групах актуальна для аналізу процесів відтворення населення, які залежать від наявної та очікуваної чисельності економічно інтенсивних популяцій. На статевий склад населення впливають природний приріст населення, мобільність, тривалість і рівень життя, урбанізація, становище жінки в сім'ї та суспільстві. Дисбаланс у регіональному гендерному складі залишається результатом тимчасових і локалізованих моментів, включаючи війни (які вбивають переважно чоловіків), спорт, до якого частіше залучаються чоловіки, та демографію політичних діячів.

За біологічною ознакою виділяють такі вікові групи

- до 10 років — діти і юнаки;
- 15-64 років — молодь і дорослі;
- 65 і більше років — люди похилого віку.

У власних соціально-економічних і демографічних розрахунках експерти ООН виділяють п'ять вікових груп за працездатністю:

0-14 років - діти;

- 15-24 роки - ранній працездатний вік;
- 25-54 роки - первинний працездатний вік;
- 55-64 роки - зрілий працездатний вік;
- 65 років і старше - пенсіонери.

За співвідношенням різних вікових груп виділено три типи вікової структури населення:

- Прогресивна (розвивається), більше 25% дітей до 15 років і менше 25% дітей старше 50 років – характерна для країн тропічної Африки;
- Стаціонарний (стабільний) – характерний для країн Північної Америки.
- Деградований (degraded) – характерний для розвинених країн Європи та Японії.

1.3 Методи суспільно-географічного дослідження статеві-вікового складу населення

Метою наукового дослідження є збір даних і отримання корисних знань. Дані та методи можуть бути якісними, кількісними або поєднувати обидва.

У географії такі методи збору даних, як спостереження, опитування та інтерв'ю, є більш якісними, а вибірка, картографування та дистанційне зондування – більш кількісними. Однак між цими двома типами даних і методами дослідження існує значне збігання, тому не заплутайтесь у розрізненні між ними.

Суспільна географія різними методами вивчає загальні науки, окремі науки і окремі. У суспільній географії немає загальноприйнятої систематики методів дослідження. У загальнофілософських методах науки розрізняють:

- Історія - історичний підхід, який дозволяє вивчати саме те, що відбувалося до нас, як змінювалися території та населення Землі, тобто їх

формування. Одним із таких історичних методів є генетичний метод, який має на меті розкрити походження того чи іншого об'єкта або його появу, походження, утворення, формування, зникнення.

- Аналіз аналогових об'єктів - використовується, коли досліджувані об'єкти подібні і про один з них є достовірні відомості. Географи використовують загальнонауковий метод балансування. У всіх випадках, коли ми знаємо кількість тієї чи іншої складової — ресурсу та напрямок його використання, — для аналізу його збалансованості цілеспрямовано використовується метод порівняння «доходи-витрати».

- наукової абстракції - використовують по 2 взаємопов'язаним тенденціям - індукції і дедукції Суть наукової абстракції полягає в пошуку ключових, глибоко вкорінених, загальних даних для досліджуваного явища та навмисному відхиленні (усуненні) нерелевантних, випадкових, швидкоплинних, незбалансованих симптомів. Індукція веде наукову абстракцію від індивіда й конкретного до колективу, а дедукція підкреслює можливість поширення загальних законів на певні події.

За даними В. А. Канке (2004), практичні методи дослідження нині поширені в технічних і гуманітарних науках. Якщо індуктивний метод регулює перенесення знань від популярних об'єктів до невідомих, а дедуктивний метод (гіпотетико-дедуктивний метод) визначає стандарт наукового огляду в природничих науках на основі аналізу зв'язку між доктринами та прецедентами, то прагматичний спосіб орієнтований на тест відповідностей між речами, з одного боку, і думками і цінностями - з іншої. Прагматичний спосіб потрібен там, де урок містить справу з людськими цінностями, з людськими перевагами будь-якої природи Коли навчальна програма стосується людських цінностей і людських сильних сторін будь-якої природи, потрібен практичний підхід. У суспільствознавстві завжди виникає потреба враховувати потреби, смаки та вимоги людей, їхні переваги та інтереси, у тому числі їхні надії та плани (наміри). Важливо відзначити, що людські інтереси і сенси досить жваві і мінливі, і можуть сильно змінюватися час від часу і за різних

умов. Прагматичний спосіб ще не позначений як такий в суспільно-географічних дослідженнях і вимагає розробки і звикання.

- Картографічний метод - це подання інформації на карті, включаючи вміння правильно і повно "читати" географічні карти, отримувати з їх допомогою вихідну інформацію і до власне нанесення карт, особливо досліджуваного явища, і вміння показати результати камерального географічного дослідження відображаються на карті та оригіналі карти. Серед географів загально визнано, що все, що можна намалювати, що можна відобразити на карті, є географічним.

Кarti мають силу. Історично карти створювалися для тих, хто мав політичну владу. Кarti використовувалися для розмежування та права власності на землю; засіб показати всім, що хтось поставив свій прапор, щоб претендувати на володіння. Таким чином, картки мають авторитет і є «офіційними» та «справжніми». Але всі карти створюються для конкретних цілей і можуть містити як випадкову, так і навмисну брехню. Оскільки карта не має масштабу 1:1, як світ, об'єкти мають бути упрощеними чи узагальненими, щоб не бути надмірно захарашченими нескінченною складністю світу. Те, що показано і, що не менш важливо, не показано, є вибором, зробленим картографом. Карта може показувати розташування важливих соціально-економічних об'єктів, таких як школи та шахти, але не показувати такі об'єкти, як свалки чи в'язниці.

Існує два типи карт. Універсальна довідкова карта (або універсальна карта) — це карта, яка показує важливі фізичні чи культурні особливості певної території. Тематичні карти — це карти, на яких відображається інформація з певної теми. Тематичні карти використовують якісні та кількісні дані для відображення просторових моделей. Існує кілька типів тематичних карт, які відрізняються способом відображення тематичних даних.

ГІС означає географічні інформаційні системи та основу геоінформаційної науки (GIScience). що це? Це технічно вдосконалений метод створення детальних карт шляхом поєднання даних у такі шари:

- потоки
- вулиця
- наземні електричні лінії
- інфраструктура.

Дистанційне зондування. Якщо ви не можете зібрати дані в певному місці та на землі, ви можете використовувати дистанційне зондування для збору даних на землі.

Дистанційне зондування є чудовим засобом збору інформації про земну поверхню та дозволяє відстежувати зміни форм рельєфу з часом.

Інтерв'ю, опитування, якісний аналіз текстів

Зрештою, це людська географія, тому, звичайно, ми не хочемо забувати, що самі люди можуть навчити нас багато чому про світ, а їхні слова, історії та досвід обов'язково допоможуть географам відповісти.

Що можуть використовувати географи:

- Інтерв'ю, під час яких дослідник ставить набір закритих (так/ні тощо) або відкритих (без вибору) запитань.
- Опитування, під час якого дослідники надсилають анкети групі людей про їхній досвід або сприйняття явища, що вивчається.
- Дослідники можуть переглянути тексти старих карт і документів в архівах, звіти про вплив на навколишнє середовище з описом існуючих природних і культурних ресурсів у цьому районі тощо.

Зібрані дані мали якісний характер, тобто текстові. Після того, як історії та досвід, пов'язані з досліджуваним питанням, зібрані, дослідник проаналізує їх, класифікує дані з усіх джерел за темами та навіть кількісно визначить відносне існування між темами.

Грунтуючись на карті вище, де землі корінних народів зазначені як terra nullius, ви можете собі уявити, як розмова з корінними жителями про те, як вони ставляться до цього місця та яку цінність та значення землі для них, може значно доповнити нашу загальну географію та розуміння світу. зрозуміти. Це також матиме політичні наслідки для управління землею.

Метод порівняльної географії — найдавніший метод у фізичній географії. Він був і буде не фундаментальним первинним методом, а ключовим для всієї географічної науки. Порівняння є основним принципом усіх видів систематизації, типізації, узагальнення, оцінки та прогнозування. Порівняння географічних об'єктів дозволяє оцінити їх єдність - відмінності вважаються основою для подальшої класифікації та систематизації цих об'єктів.

Гумбольтом. Порівняльний метод базується на таких принципах формальної логіки:

1) принцип подібності порівнюваних об'єктів: порівнювати можна лише ті об'єкти, які мають більш-менш подібні характеристики, іншими словами, щоб порівняти будь-які об'єкти, необхідно показати, що вони мають спільні характеристики;

2) принцип розрізнення - відповідно до нього можна виділити якісні та кількісні оцінки предметів дослідження. Порівняння можна зробити, якщо предмет становить 100 іунм і подібності (розпізнавання) та відмінності (роздільна здатність) або незавершеність об'єктів, коли вони характеризуються лише своєю висотою

У соціогеографічних дослідженнях можливі порівняння: 1) просторові; 2) часові; 3) просторово-часові.

Математичні методи спрямовані на використання основ і принципів науки, а також формальних засобів арифметики та математичної логіки. Математичні методи мають загальнонаукове значення і використовуються на всіх етапах географічних наукових досліджень - під час збору та попередньої обробки вихідної інформації, класифікації, виявлення емпіричних закономірностей і теоретичних узагальнень.

Нами уже вказувалося на широке застосування відносних показників. Серед них найбільш вживаними є показники демографічного навантаження на працездатне населення. Далі вказані формули розрахунків даного показника, де N – узагальнена кількісна характеристика вікової структури населення [16]:

$$Hd = \frac{P^{0-15}}{P_{16-60(65)}} \times 1000; \quad (1.1)$$

$$Hn = \frac{P^{60(65)+}}{P_{16-60(65)}} \times 1000; \quad (1.2)$$

$$Hn = P^{0-15} + \frac{P^{60(65)+}}{P_{16-60(65)}} \times 1000; \quad (1.3)$$

де Hd, Hn – коефіцієнти демографічного навантаження особами молодше працездатного віку, особами старше працездатного віку;

$P^{16-60(65)}$ – населення у працездатному віці (жінки від 16 до 60 років і чоловіки від 16 до 65);

P^{0-15} – населення молодше працездатного віку;

$P^{60(65)+}$ - населення старше працездатного віку.

Іншим показником, який якісно характеризує вікову структуру населення, є середній вік. Середній вік населення визначається як середнє арифметичне, зважене відношенням загальної кількості людино-років (сума добутків значення віку, помноженого на кількість населення в певному віці) до загальної чисельності населення. Іншим варіантом визначення середнього віку населення є обчислення середнього віку в межах кожної вікової групи, а потім обчислення їх середнього.

Разом зі значенням середнього віку населення також розраховується його медіанний вік. Цей показник показує, в якому віці відбудеться баланс двох вікових категорій. Він ділить все населення на дві рівні частини [6].

Складовою частиною статевої структури є вікова структура населення. Тому в порівнянні вони розглядаються як дві складові відтворення населення – передумови.

Якщо проаналізувати піраміду статевого віку, то можна виділити наступні два типи старіння населення [8]:

- За рахунок скорочення кількості народжень визначають старіння знизу, оскільки воно простежується у чіткому звуження нижньої частини піраміди..

- Старіння зверху простежується у розширенні верхньої частини піраміди, за рахунок зростання частки прабатьків як результату збільшення середньої тривалості життя, скорочення смертності в старших вікових групах.

Таблиця 1.1

Класифікація залежно від рівня демографічної старості населення за шкалою Е. Россета

Етап	Особи у віці 60 років і старші, у % до всього населення	Етапи старіння і рівні ступеня старіння населення
1 – й	до 8	Демографічна молодість
2 – й	8 – 10	Початок старіння
3 – й	10 – 12	Середній рівень старості
4 – й	12 і більше	Демографічна старість
	12 – 14	Початковий рівень демографічної старості
	14 – 16	Середній рівень
	16 – 18	Високий рівень
	18 і більше	Надзвичайно високий рівень

Застосування *картографічного методу* пов'язане з просторовим аналізом територіальних відмінностей статево-вікової структури населення у виділених нами в результаті проведення вроцлавської таксономії типів та підтипів, дозволяє проаналізувати їх територіальне розміщення та виявити в ньому певні закономірності [21].

Висновок до першого розділу.

Отже, статево-віковий склад населення є дуже важливим фактором для формування та розвитку міста та розуміння, як це місто розвивається, тобто в плані який статевий склад населення переважає, тобто чоловіків чи жінок, як саме буде впливати на місто, якщо до прикладу жінок буде більше в кількості

чим чоловіків. Яка вікова група буде переваги найбільше в місті, молодь чи людей постарше. Якщо до прикладу, буде переваже старше покоління, то зрозуміло що місто буде більше направлення на ту вікову групу, яка переважає в місті.

Однак важливість віку та статі виходить далеко за межі демографії. Поділ праці у традиційних суспільствах майже повністю заснований на віці та полі. Насправді вікові та статеві відмінності у тій чи іншій формі виявляються у всіх відомих людських суспільствах. На індивідуальному рівні вік і стать мають таке величезне значення в нашому повсякденному житті, що ми не усвідомлюємо, що спостерігаємо за ними. Щоразу, коли ми йдемо університетським містечком або вулицями, де ми живемо, які перші дві характеристики ми дізнаємося в людині, що наближається? Стать людини та приблизне уявлення про її або її вік, тобто, чи є людина немовлям, підлітком, молодою людиною, людиною середнього віку чи людиною похилого віку. Ми робимо ці визначення головним чином на основі зовнішніх проявів і ми робимо їх настільки автоматично, що робимо це підсвідомо.

Розділ II.

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО СТАТЕВО- ВІКОВОГО СКЛАДУ НАСЕЛЕННЯ МІСТА ЧЕРНІВЦІ

2.1. Географічне положення

Місто Чернівці – адміністративний центр Чернівецької області, розташоване на південному заході України, на перетині залізничних та автомобільних шляхів. Площа міста становить 152,75 квадратних кілометрів, що становить 1,9 відсотка території, повідомляє за даними головного управління земельних ресурсів Чернівецької області. Протяжність території міста із заходу на схід становить 17 кілометрів, і майже так само з півночі на південь. Крайня точка міста знаходиться на півночі, біля села Чорнівки, а на півдні – біля с. Годилів, на заході – впритул до с. Спаська, на сході – впритул до с. річка Тополів (довжина в межах міста 18 км) розділяє місто Чернівці на підвищений правий берег і низинний лівий берег. Найвищою висотною точкою міста, що належить до колишньої Карпатської височини, є гора Цецино – 537 м. Найменша абсолютна висота – 150 м – на рівні русла р. Прут. Перепад висот становить 387 м. Місто адміністративно поділяється на 3 райони - Першотравневий, Шевченківський – правобережна частина міста і Садгірський - лівобережжя. Відстань від Чернівців до Києва – 594 км. залізницею і 498 км. шосейними шляхами. Чернівецька область є частиною Українських Карпат і має досить особливе геополітичне та транспортне розташування. Відмінне транспортно-географічне положення області характеризується зв'язком із портами Чорного та Балтійського морів залізницею Рига — Київ — Чернівці — Кишинів — Одеса. Загальна протяжність кордонів і кордонів Чернівецької області становить близько 820 км. На заході територія простягається на 140 кілометрів. Межує з Івано-Франківською областю. Північним кордоном Чернівецької області є річка Придністров'я, яка відокремлює цю територію від Тернопільської, Хмельницької та Вінницької областей. Загальна протяжність кордону становить близько 272 кілометрів, ця ділянка та Чернівецька область у

її межах є сполучною ланкою між центральними, східними та південними регіонами нашої держави з країнами ЄС. На півдні та південному сході область має державний кордон загальною протяжністю 404,4 км у тому числі з Румунією – 226,4 км., з Молдовою – 178 км. З них приблизно 35 км проходить по річці Прут (від с.Тарасівці до с.Мамалига Новоселицького району), близько 5 км. – по р. Сучаві. Державний кордон з Румунією і Молдовою сьогодні відіграє не буферну, а інтегруючу функцію. Відстань від Чернівців до кордону з Румунією – 40 км, з Молдовою – 65 км.

До 1989 року в межах області був лише один загальнодоступний залізничний перехід (Вадул-Сірет) і один автомобільний перехід (Порубне) з Румунією. У 1994 році запрацював пункт переходу державного кордону з Молдовою – Мамалига. Відповідно до стандартів ЄС відстань між митними портами не повинна перевищувати 20 км, щоб уникнути затримок у транзиті. Наразі в Чернівецькій області на кордоні з Румунією діє 7 пунктів пропуску – Шепіт, Руська, Красноільськ, Біла Криниця, Вадул-Сірет, Порубне, Дяківці – понад 226 км. За цим показником ділянки українсько-румунського кордону дещо поступаються нашим кордонам із Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Молдовою. Однак слід мати на увазі, що частина кордону з Румунією є важкодоступною по низьких гірських хребтах Карпат і з'єднує екологічно унікальні природні території з низькою густотою населення. Найщільніша транспортна мережа на українсько-молдовському кордоні – через кожні 14 км є перехід.

Чернівецька область має сухопутний кордон протяжністю 370 км з чотирма залізничними переходами (один на відстані 92,5 км від кордону): міжнародний вокзал Вадур-Сілет (Глибоцький район), залізничний вокзал Мамалига (Новоселицький район), залізничний вокзал Ларга (Кельменецький район).) та залізничної станції Сокиряни (Сокирянський район) поїзди «Чернівці-Ларга», «Чернівці-Окниця» проходять через прикордонні пункти «Мамалига» та «Ларга». Однак така кількість перетинів кордону пояснює не стільки зовнішні економічні зв'язки, скільки повороти самого кордону, через

що маршрути наземного транспорту перетинають кордон кілька разів, що вимагає контрольно-пропускних пунктів. На прикордонній смузі розташовано 12 пунктів пропуску (1 через кожні 30,5 км). Серед них ППП «Порубне» (Глибоцький район) та «Мамалига» (Герцаївський район) належать до категорії міжнародних та обслуговують усі види автотранспорту, ППП «Подвірівка» (Новоселицький район), Кельменці, Росошани (Кельменецький район), Сокиряни (Сокирянський район) – належать до категорії міждержавних автомобільних доріг. Наявні також міждержавні переходи, що підлягають консервації: Подвірне, Вашківці, Гвоздівці, Зелена, Ярча.

В межах Чернівецької області автострада міждержавного значення (А-264 – до ППП Дякове, А-269 – до ППП Порубне (Е-85 Європейського значення, М-19 міжнародного значення)) і внутрішньодержавного значення (Н-10: Львів – ППП Мамалига, Н-03: Чернівці – Київ) радіально сходяться до міста Чернівців. Місто Чернівці не є транзитним пунктом у внутрішньодержавних вантажо- і пасажиропотоках.

2.2 Історичні передумови

Закономірності розвитку населення мають не тільки еволюційний характер у сенсі зміни типу відтворення населення, а й відображають певні наслідки історичних подій і фактів [5]. Озираючись на розвиток країни в цьому столітті, історичні події неодноразово мали екстремальний характер, особливо війни, голод, соціальні та технічні революції, періоди реконструкції, економічні кризи в незалежних країнах, поступова економічна стабілізація тощо, в результаті чого у змінах економічного та культурного розвитку. У всіх випадках ці події безпосередньо постраждали від населення. Часто їхній вплив на розвиток населення є глибоким і часто руйнівним. Особливо це проявляється в змінах чисельності та структури популяції, які майже завжди сильно деформовані.

Таким чином, вплив історичних подій на популяційні процеси часто носить подвійний характер, суть відмінностей полягає у тому як зреагує кожен із елементів демографічної системи, а це проявиться у здатності цієї системи до самовідновлення. З одного боку, чисельність і структура населення, його розселення та міграція швидко реагують на різні екстремальні явища. З іншого боку, процес нормалізації окремих елементів відбувається нерівномірно в часі. Наприклад, структурні характеристики популяцій змінюються повільніше, а їхня чисельність змінюється набагато швидше. Тому в процесі вивчення взаємозв'язку економічного розвитку та розвитку населення важливо вивчати часові відмінності між змінами цих явищ, наприклад, наслідків соціально-економічних процесів (особливо рівня освіти та професійного складу, наприклад чисельності населення протягом технічної революції) Це сталося відносно швидко з точки зору історії. Трансформації ж демографічних структур, особливо статево-вікової, проходять дуже повільно, хоча, мабуть, їх швидкість теж змінюється. Якщо не вживаються спеціальні заходи, то можуть з'явитися диспропорції між економічним і демографічним розвитком [2, 5]. В цілому, відновлення нормальних структурних пропорцій населення має більш тривалі періоди і різноманітні наслідки не тільки демографічного, але й економічного та соціального характеру. Прикладом зазначеного може слугувати факт підвищення рівня народжуваності у 2005-2007 рр., як результат переходу до репродуктивної групи чисельної когорти населення, які народилися у 1980-1985рр.

Старовинний початок та історичний розвиток наповнюють його шарм та привабливість для людей, які цікавляться Буковиною. Виник у другій половині 12 ст. і входить до складу Київської Русі (спочатку в Галицькому князівстві, з 1199 р. до середини XIV ст. — у Галицько-Волинській державі). Основна функція прикордонних міст — оборонна. Фортеця “Черн” була побудована тут для захисту південно-західного кордону Галицького князівства, контролю важливого торгового шляху Берладським і переправи через річку Прут. Після розпаду Галицько-Ворренської держави Чернівці були приєднані до Угорського

королівства. З середини XIV ст. Місто входить до складу Молдавського князівства, Османської імперії, Австрійської та Австро-Угорської імперій, Королівської Румунської імперії, Української Радянської Соціалістичної Республіки у складі СРСР, а з 1991 року – України. Кожна держава, до складу якої входили Чернівці, суттєво впливала на економічний та соціальний розвиток міста.

Територія Чернівецької області є етнічно контактною та багатонаціональною. Тут стикаються землі трьох народностей: українців, румунів і молдаван. Етнічні території перетинаються, утворюючи перехідну зону етнічного контакту. Найбільший інтерес представляє расова структура приміського населення. Територія Чернівців межує з 6 адміністративними районами – сусідами першого ступеня. У Заставнівському та Кіцманському районах основними етнічними групами є українці (99,1% та 98,5% відповідно), у Герцаївському районі – румуни (91,5%), українці (5,0%) та молдавани (2,3%), у Новоселицькому переважають молдовани (57,5%). %), українців – високо (34,0 %), а румунів – низько (6,8 %) У Сторожинецькому районі українців у 1,6 рази більше, ніж румунів, у Глибоцькому районі – українців (46,8 %) та румунів (45,3%) приблизно порівну становили молдавани (6,1%).

Національну основу населення Чернівців становлять 3 сусідні народи: 1) українці; 2) румуни; 3) молдовани. Детально значення національної структури міста можна побачити на рисунку.

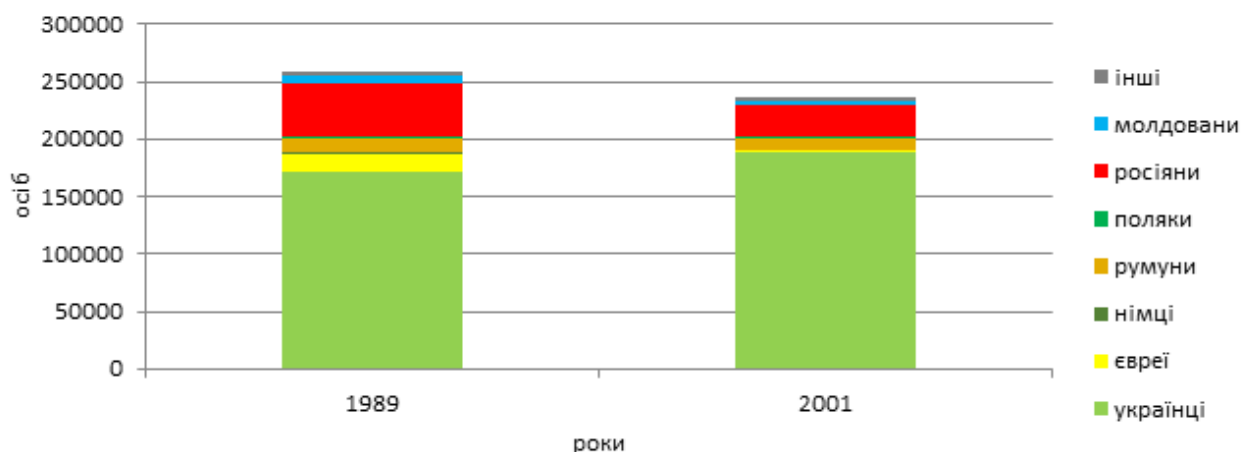

Рис.2.1 Національний склад населення міста Чернівці (1989, 2001 роки)

За такого етногеографічного положення і міграційних процесів головне місто регіону не може розвиватися ізольовано в плані етнічної структури населення, а відповідно й показників демографічного розвитку міста.

2.3 Демографічний чинник формування статеві-вікової структури населення

Статеві-вікова структура населення є одним із найважливіших факторів, що визначають відтворення населення, зокрема народжуваність. У більшості випадків дослідники розглядають його як ендогенний фактор розвитку популяції [5]. Проте зауважимо, що взаємозалежність репродуктивних моделей і статеві-вікової структури населення свідчить про внутрішній зв'язок між ними. Фактори, що зумовлюють відмінності у віковій структурі населення та системах його відтворення, можуть призводити до певних економічних і демографічних наслідків, у тому числі до необхідності підвищення темпів зростання продуктивності праці, а в окремих випадках до перерозподілу ресурсів між регіонами та різного приросту населення. ставки в регіонах. Ці проблеми перерозподілу ускладнюються в сучасних умовах, які посилюють економічну самостійність регіонів. Визначаючи вплив вікової структури населення на обсяг споживання та структуру споживання, можна простежити зворотний вплив розвитку населення та економіки. Проте через відсутність даних про вікову структуру споживання та різницю в обсягах споживання [2] дані таких досліджень використовуються недостатньо, особливо в сучасних умовах посилення мобільності та інфляційних процесів. Ці проблеми перерозподілу ускладнюються в сучасних умовах, які посилюють економічну самостійність регіонів. Визначаючи вплив вікової структури населення на обсяг споживання та структуру споживання, можна простежити зворотний вплив розвитку населення та економіки. Проте через відсутність даних про вікову структуру споживання та різницю в обсягах споживання [2] дані таких

досліджень використовуються недостатньо, особливо в сучасних умовах посилення мобільності та інфляційних процесів.

Процес природного руху населення, як одна з основ формування статевовікової структури, є результатом індивідуальної поведінки населення, в основі якого лежить притаманна закономірність розвитку цих процесів. Регіональні відмінності в характері процесу народонаселення зумовлені економічними переходами та змінами способу життя, а також специфікою сімей і сімейних відносин, серед іншого.

Населення є найважливішим показником характеристики міста, який узагальнює всі суспільно-географічні процеси. У Чернівцях проживає 68,0% міського населення області та 29,3% від усього населення області. Це яскравий приклад моноцентричної системи розселення на регіональному рівні. Обласний центр у 19 разів більший за друге за величиною місто (Сторожинець).

Після Львова Чернівці є другим за чисельністю населення містом західного регіону України. Перед початком Першої світової війни в Чернівцях проживало 100 тис. осіб, у міжвоєнний період – за переписом 1930 р. – 112,4 тис. осіб. Після Другої світової війни населення Чернівців швидко відновлювалося, за переписом 1959 року воно становило 141,9 тис. осіб і було центром інших областей Західної України (Івано-Франківська, Тернопільська, Рівненська) в 2-3 рази більше населення. , Луцьк, Ужгород).

Станом на 1 січня 2019 року населення міста становило 265,7 тис. осіб. У 1959 році в Чернівцях проживало 146,1 тис. осіб, а в 1979 році — 218,6 тис. осіб. Кількість постійного населення міста продовжувала зростати до 1995 року, коли кількість населення досягла позначки 263,6 тис. осіб, після чого почався спад. Тенденція приросту населення Чернівців: з 204,1 тис. у 2001 році до 266,4 тис. у 2016 році. Основною складовою приросту населення є додатне сальдо міграції (див. рис. 2.3), у тому числі міжнародної міграції (+0,7‰ – 2009 р., +0,4‰ – 2010 та 2011 рр., +3,8‰ – 2012 р., +1,1‰ – 2013 р.).

Рис. 2.2. Динаміка людності м. Чернівці (1989 – 2021 рр.)

На даній гістограмі ми можемо спостерігати динаміку міста населення Чернівці. Ми бачимо що, в 1989 році кількість населення було більше чим в 2000 роках. Це тому, що після того, як Україна стала незалежною та вийшла з Радянського Союзу, це призвело до імміграції. Люди почали виїжджати з країни. З роками чисельність населення почала повертатися до норми, і ми можемо спостерігати, що чисельність населення у 2013 році зросла порівняно з 1989 роком. Ми також бачили, що в 2016 році також був спад, але в 2017 році спад був ще більшим, з повним зростанням у 2019 році порівняно з попередніми роками.

Рис. 2.3. Динаміка людності в Чернівецької області (1989 – 2021 рр.)

Як змінювалося населення Чернівецької області протягом кількох десятиліть, ми можемо спостерігати на цій гістограмі. На початку 1989 року ми могли бачити, що Чернівецька область була набагато більш заселеною, ніж у наступні роки. Це було зумовлено набуттям країни незалежності, тим самим виходом із Рядянського союзу, що сприяло іміграції населення краю. Населення зменшується, і більшість людей залишає країну в пошуках кращого життя, що призводить до зменшення чисельності населення. З 2002 по 2010 рік ми спостерігали лише зменшення або стабілізацію чисельності населення регіону, різкого зростання чи зменшення не спостерігалось. Крім того, ми можемо спостерігати, що населення цього регіону зросло з 2012 по 2017 рік. У майбутньому, до 2022 року, регіон може лише спостерігати спад із ще більшими втратами населення.

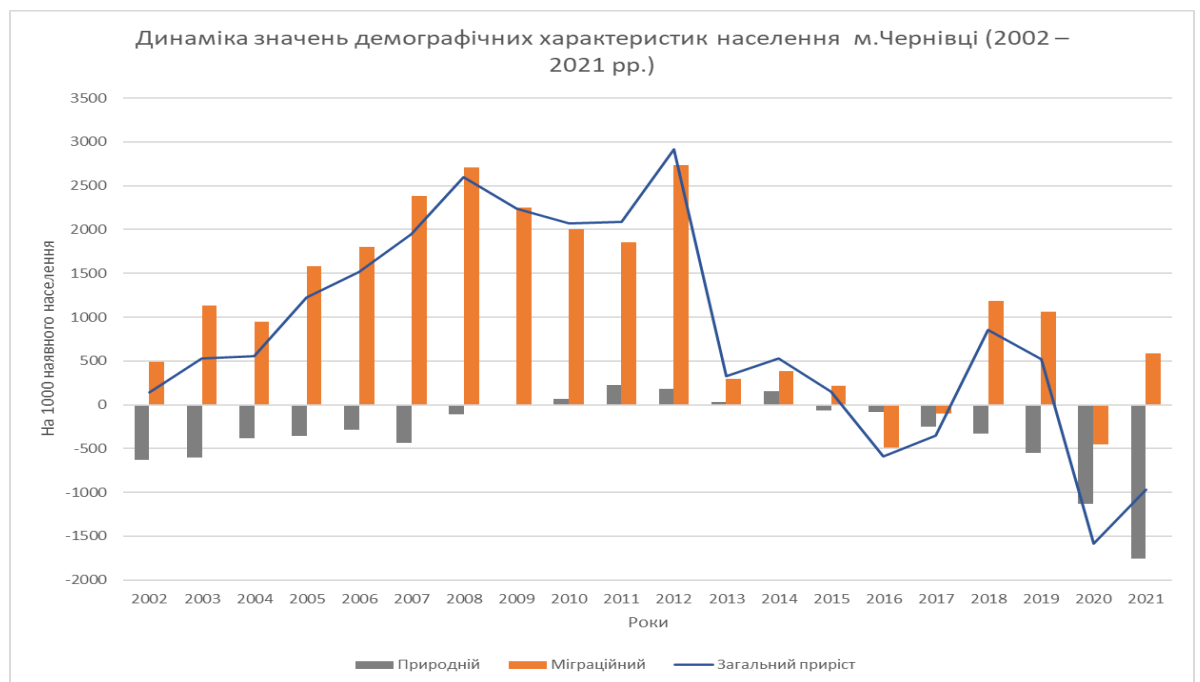

Рис. 2.4. Динаміка значень демографічних характеристик населення м. Чернівці (2002– 2021 рр.)

На цій гістограмі ми можемо спостерігати різні демографічні показники міста Чернівці.

З 2002 року ми можемо спостерігати, що природний приріст є від'ємним, і лише з 2010 по 2014 рік – позитивним. На рахунок міграційного приросту ми

бачимо що він був додатковим більшість років але в 2012 бачимо різкий спад міграції, скоріше всього це було зумовлено в той час політикою владою, що сприяло негативно на людей тим самим сприяло на виїзд людей з міста та і взагалі с країни. Подібне ми спостерігали і в наступні роки, 2013-2014. Тут посприяло те, що почалася війна, і в 2016-2017 роках ми вже бачили негативний вплив імміграції в місті Чернівці.

Якщо ми зосередимося на таких роках, як 2018 та 2019, то ми можемо побачити позитивні результати того, що люди почали приїжджати до міста Чернівці, можливо тому, що в ці часи в країні прийшла нова влада. Але природний приріст залишається від'ємним до 2021 року.

Рис. 2.5 Динаміка значень демографічних характеристик населення Чернівецької області (2016-2021 рр.)

На цьому графіку ми бачимо, як змінилися демографічні характеристики населення Чернівецької області, з 2016 по 2021 рік ми бачимо, що природний приріст регіону знизився і буде продовжувати знижуватися в майбутньому, що пов'язано з багатьма факторів, негативний приріст населення в цілому існує в цьому регіоні.

Це відбувається тому, що смертей більше, ніж народжених, і ця динаміка з кожним роком погіршується. Люди чекають більш сприятливого часу

всередині країни або в тому ж регіоні, щоб народити дитину. Ситуація в країні надзвичайно складна, і люди не поспішають заводити дітей, тому новонароджених дуже мало.

На рахунок посилення імміграції, люди шукають другий вихід із ситуації в країні, тому залишають той чи інший регіон чи країну лише для того, щоб знайти нове, краще життя.

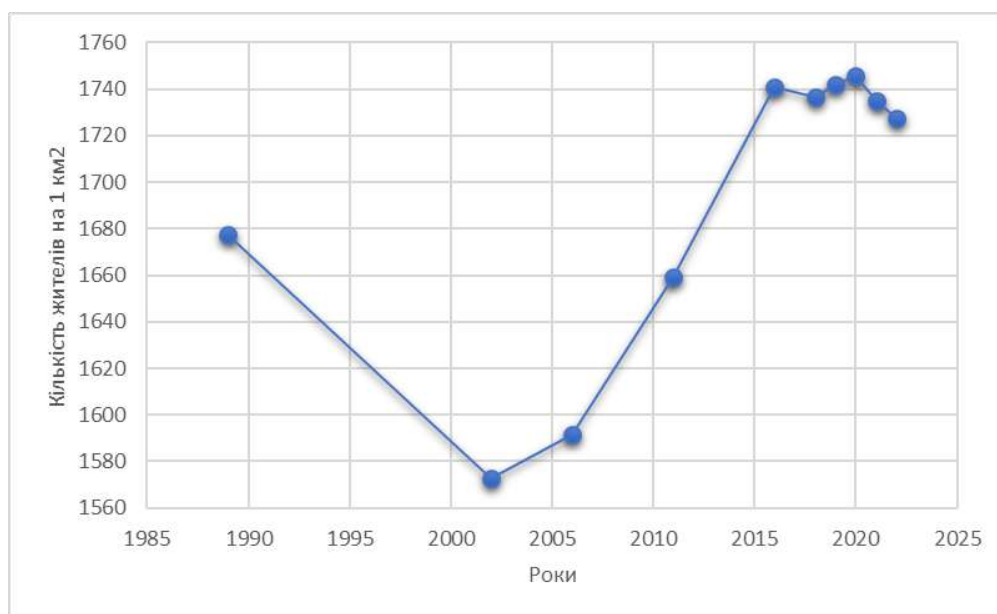

Рис. 2.6 Щільність наявного населення в місті Чернівці.

У результаті щільність населення міста Чернівці з 2002 року зросла, оскільки з 1990 року густота населення зменшувалася протягом 10 років, а з 2002-2003 рр. зростала. У 2016 році ми спостерігали найвищу щільність населення з 1989 року, приблизно таку ж щільність у наступні роки, а найвищу щільність населення зафіксували у 2020 році, але ми вже бачимо її зниження в майбутньому.

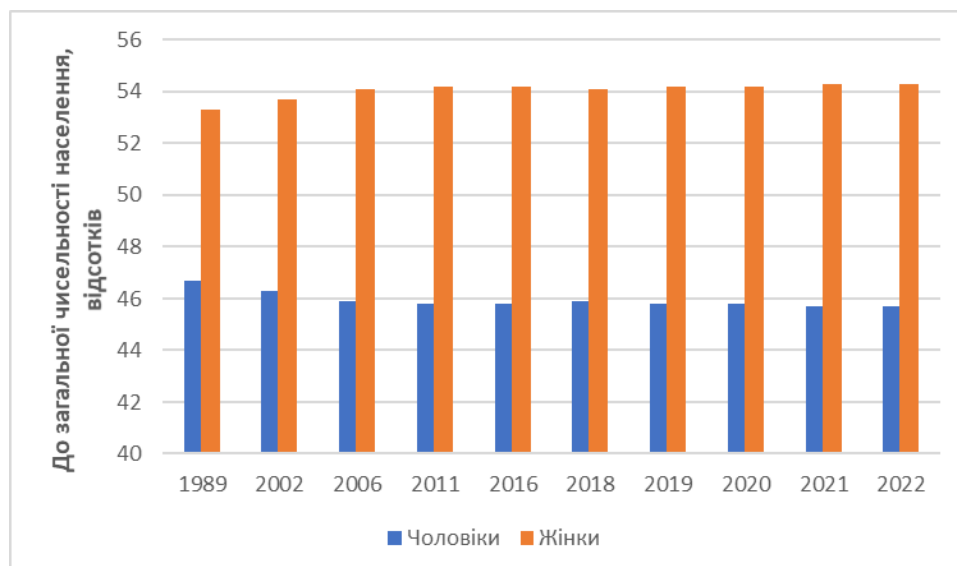

Рис. 2.7 Розподіл постійного населення за ознакою статі в місті Чернівці.

Отже, ми бачимо, що з початку 1989 року до 2022 року жінок завжди було більше, ніж чоловіків. Ми бачимо, що з роками чоловіків завжди менше приблизно на 10%.

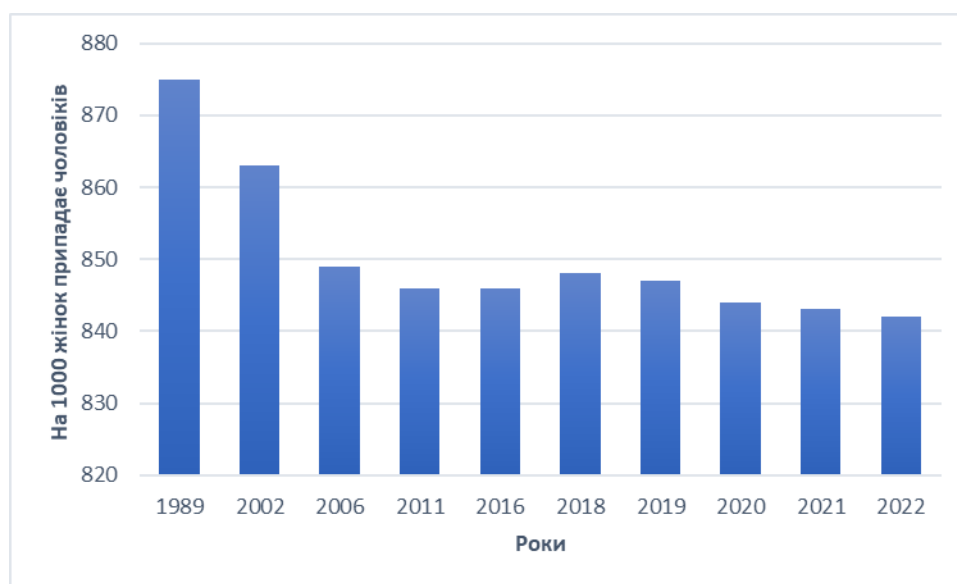

Рис. 2.8 Кількість чоловіків які припадають на 1000 жінок.

Ми побачили, що в 1989 році була найбільша кількість чоловіків на 1000 жінок, а пізніше цей результат почав зменшуватися з роками. Ми побачили, що в 2002 році на 1000 жінок припадало понад 860 чоловіків, а наступного року кількість чоловіків на 1000 жінок зменшилася, в результаті чого 842 чоловіки на 1000 жінок в 2022 року.

На гістограмі ми бачимо три вікові групи, серед яких найбільше домінує друга вікова група 15-64 роки. Ми бачимо, що ця вікова група з роками приблизно однакова. Найбільше населення цієї вікової групи було у 2016 році.

Наступна вікова група - 0-14 років. Ми бачили, що в 1989 році в цій віковій групі було понад 60 000 осіб, до 2002 року ця вікова група скоротилася вдвічі. 1989 рік.

Вікова група найстаршого населення, тобто 65 років і старше, також була найбільшою у 1989 році та найменшою у 2002 році, причому в наступні роки результати дещо зросли, перш ніж досягти майже тієї ж кількості, що й у 1989 році, до 2022 року.

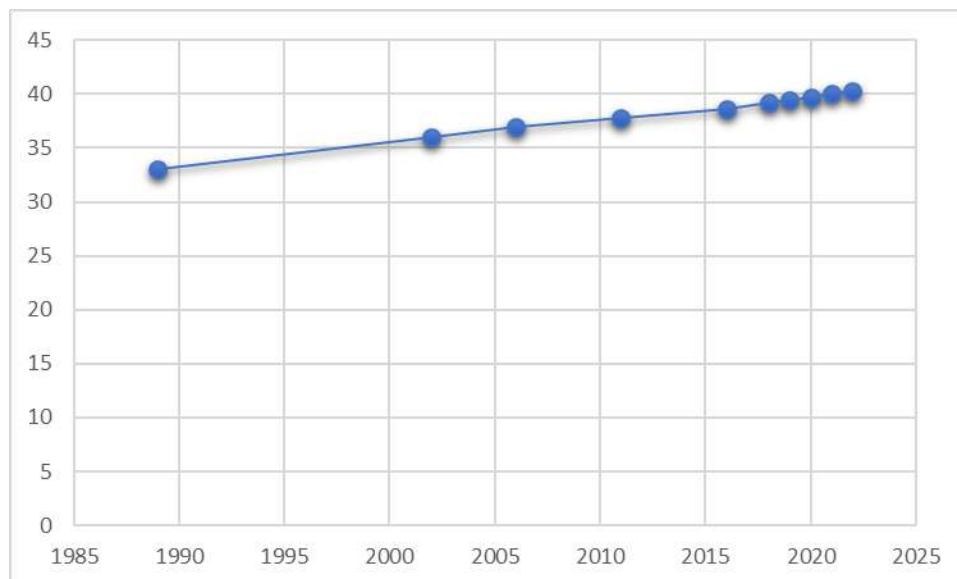

Рис. 2.8 Середній вік населення міста Чернівці.

Бачимо що с кожним роком середній вік населення міста Чернівці збільшувався і вже 2022 бачимо рекордний результат, що середній вік міста став понад 40 років.Починаючи з 1989 року, середній вік міста Чернівці збільшився на 7 років, з 33 до 40.

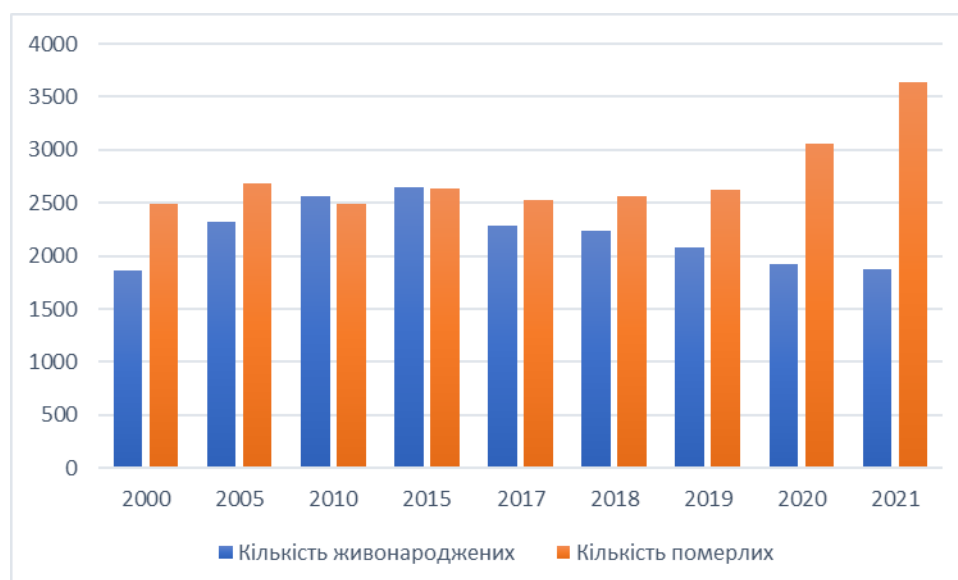

Рис. 2.8 Кількість живонароджених, померлих з 2000 по 2021 рік.

Живонароджених в місті Чернівці з 2000 року по 2010, завжди було менше чим померлих, бачимо що в 2015 живонароджених і померлих була почті однакова кількість. В подальші роки ми спостерігаємо що кількість померлих збільшується і вже в 2021 році їхня кількість понад 3500 тисяч осіб, а новонароджених почті в два рази менше.

2.4 Суспільні особливості розвитку міста як причина зміни статевовікового складу населення

Ряд складних соціально-економічних факторів через відповідні механізми передачі популяційної поведінки визначально впливає на ту чи іншу систему відтворення населення, параметри окремих популяційних процесів і явищ, їх інтенсивність, часовий розподіл по території [2]. Тому важливим завданням вивчення економічного і демографічного розвитку є визначення кількісної залежності змін економічних явищ і демографічних процесів, наприклад зміни інтенсивності народжуваності домогосподарств і рівня життя. У зв'язку з цим не менш важливим аспектом цих залежностей є вплив характеру та інтенсивності демографічних процесів на економічний розвиток. Неврахування демографічних факторів часто призводить до серйозних ускладнень реалізації

соціально-економічних планів, особливо коли показники природного і механічного приросту відрізняються в широких межах.

Узагальнюючим показником, який характеризує рівень розвитку економіки регіону, є валовий регіональний продукт. Обсяги ВРП у Чернівецькій області (у фактичних цінах) виросли з 4,2 млрд. грн. у 2005 р. до 15,0 млрд. грн. у 2014 р. За відносним показником ВРП у розрахунку на одну особу в 2013 р. (15,2 тис. грн.) Чернівецька область поступалася всім регіонам України і в 2,2 рази середньому показнику по країні.

На початок 2018 р. у Чернівцях було зареєстровано 8116 суб'єктів Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України, що на 17% більше, ніж у 2011 р. Відслідковується динаміка збільшення кількості суб'єктів ЄДРПОУ. Промисловий комплекс міста представлений 161 підприємством, які за основними видами діяльності поділяються на 10 галузей. У структурі промисловості провідне місце займає легка харчова промисловість і машинобудування. Чернівецьке підприємство користується високим авторитетом за кордоном, тісно співпрацює з іноземними компаніями, укладає контракти на отримання якісної сировини і матеріалів, виступає експортером високоякісної продукції за показниками технологічного процесу. Найбільш відомі компанії-експортери за кордоном: «Трембіта» (покрой), «Машзавод» (виробництво нафтопереробного та нафтохімічного обладнання), виробничо-торгова фірма «Акцент ЛТД» (виробництво шкіряного взуття та текстильних матеріалів), «Балакком». » (виробництво постільної білизни), «Мелауда» і «Метаче» (виробництво дерев'яної та паркетної підлоги), а також «Арніка», «Галс - 2000», «Хасло» та ін.

Інтенсивно розвиваються на чернівецькому ринку транснаціональні автомобільні компанії, які представлені дилерами: “НІКО – Чернівці” – офіційний дилер MITSUBISHI у Чернівцях, “BEST АВТО MAZDA” – офіційний дилер MAZDA в Чернівцях, “Карпати Автоцентр” – офіційний дилер Volkswagen у Чернівцях та ін. Їх функції – реалізація, обслуговування та ремонт автомобілів відповідної марки.

У формуванні фінансового потенціалу міста важлива роль у забезпеченні ефективного функціонування системи обігу товарів народного споживання відводиться сфері торгівлі та котирування як необхідної ланки внутрішнього ринку. Відповідно до завдань та функцій відділів один раз на добу проводитиметься обстеження споживчого ринку міста та його доміант. Тест показує, що, не звертаючи уваги на зниження попиту населення на погашення боргу та схилення структури витрат домогосподарств до оплати ЖКП, споживчий ринок міста має ознаки розвиненої інфраструктури та високого рівня споживання. Продуктова насиченість. Вагомий вплив на економічний розвиток Чернівців мають робочі місця у сфері торгівлі, адже майже 25% зареєстрованих суб'єктів підприємницької діяльності зайняті у сфері торгівлі та котирування. 20 торгових центрів та гіпермаркетів, понад 500 підприємств громадського харчування, понад 250 об'єктів оптової торгівлі та понад 1500 об'єктів роздрібною торгівлі різних форм власності забезпечують потреби чернівчан та гостей міста в товарах та продуктах харчування. У 2019 році розпочали роботу понад 35 свіжих продуктів у сферах торгівлі, громадського харчування та пропозиції. У 2019 році роздрібний товарообіг підприємств роздрібною торгівлі та громадського харчування міста дещо знизився. Так, за січень-вересень 2019 року показник склав 4502,4 млн. грн., що фактично на 2,0% менше порівняно з відповідним періодом 2018 року та становить понад 77% обласного показника. Суб'єкти підприємницької діяльності, як юридичні, так і фізичні особи, сьогодні пропонують широкий спектр пропозицій, орієнтованих на рівень доходів населення. Мережа сфери побутового обслуговування міста виділяє ймовірність отримувати пропозиції по простору проживання. За січень-вересень 2019 підприємствами - суб'єктами підприємницької роботи і відокремленими структурними загонами сфери пропозицій міста продано пропозицій на спільну необхідну суму 2173,1 млн.грн., Власне що оформляє більше 86% від загальнообласного показника.

Станом на 2020 рік у регіоні було зайнято 376 000 осіб, більшість із яких займалися такими видами діяльності, як сільське господарство, лісове

господарство та рибальство. Другим лідером у нас будуть такі види діяльності, як «Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автомобілів і мотоциклів» зайнятості до 77 тис. осіб. Можна виділити ще одного лідера – промисловість, де в області зайнято 40 тис. осіб.

Робоча сила за статтю та віковою групою у 2020 році. Чисельність трудових ресурсів області становить 423 тис. осіб. Серед них понад 200 тис. жінок віком від 15 років, найбільшу робочу силу становлять жінки у віці 40-49 років, а найменшу – 71 рік і старше. Чоловіча робоча сила перевищує 223 тис. осіб. Серед них найбільшою робочою силою є також вікова група з найбільшою кількістю чоловіків, як і жінок, це 40-49 років. Водночас найменша робоча сила у віковій групі чоловіків це 71 рік і старше.

Безробітними в області є понад 37 тисяч осіб, з них найбільше є ті хто вивільнені з економічних причин або звільнені за власним бажанням, за угодою сторін або інші причини з яких вони залишилися безробітні.

У 2022-2023 навчальному році функціонування освітньої галузі Чернівецької міської територіальної громади забезпечують 107 закладів освіти комунальної форми власності, з них:

- 55 закладів дошкільної освіти та 4 підрозділи у складі НВК/гімназій;
- 45 закладів загального середнього освіти:

23 ліцеї, 6 гімназій, 14 загальноосвітніх навчальних закладів I-III ступенів, 2 навчально-виховні комплекси; 7 закладів позашкільної освіти.[50]

- 7 закладів приватної форми власності, з них:

5 закладів загальної середньої освіти: 1 початкова школа, 3 гімназії та 1 ліцей; 2 заклади дошкільної освіти;

1 дошкільний заклад державної форми власності.

У закладах дошкільного освіти укомплектовано:

- 438 груп, у яких виховуються 9 446 вихованців, – у комунальних закладах; 11 груп, у яких виховуються 189 вихованців, – у приватних та державному закладі.

У мережі комунальних закладів загального середнього освіти функціонують:

- 1-4 класів – 391 клас, 11 748 учнів;
- 5-9 класів – 489 класів, 14 347 учнів;
- 10-11 класів – 99 класів, 2 749 учнів.

Для забезпечення освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти комунальної форми власності сформовано 979 класів, у яких здобувають освіту 28 844 учнів.. Середня наповнюваність класів становить 29,5 особи.

Для забезпечення освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти комунальної форми власності сформовано 979 класів, у яких здобувають освіту 28 844 учнів. Середня наповнюваність класів становить 29,5 особи.

Чернівецький державний університет імені Юрія Федьковича – один із небагатьох класичних університетів країни. Він був відкритий 4 жовтня 1875 року. За указом імператора Австрії Франца Йосифа. На той час університет складався з трьох факультетів: філософського, теологічного та юридичного. Сьогодні в університеті 16 факультетів, Чернівецький педагогічний коледж входить до складу ЧНУ. Тут навчається майже 13 тисяч студентів за 61 спеціальністю, основними напрямками підготовки є природничі, точні та гуманітарні науки, і це єдиний університет країни, який готує цивільних теологів.

Буковинський державний медичний університет. Університет має високий науково-педагогічний потенціал. Навчальний процес на 42 кафедрах забезпечують 75 докторів та 321 кандидат наук. Педагогічний колектив навчає 4374 студенти, з них понад 675 – із 35 країн світу. Іноземні студенти навчаються англійською мовою. На факультеті післядипломної освіти навчається близько 800 лікарів-інтернів та понад 2000 лікарів-слухачів, університет забезпечує безперервність та наступність вищої медичної освіти: молодшого спеціаліста, бакалавра, лікаря-спеціаліста, магістра, аспіранта. БДМУ здійснює підготовку спеціалістів із медицини, педіатрії, стоматології,

медичної психології, клінічної фармації, фармації, медсестринства, лабораторної діагностики.

Західноукраїнський економіко-правовий університет – перший приватний вищий навчальний заклад на Буковині, навчається 1273 студенти, готує спеціалістів з права, фінансів, обліку та аудиту, економіки підприємства для різних галузей народного господарства.

Київський національний торговельно-економічний університет Чернівецький торговельно-економічний факультет – 4285 студентів, підготовка з внутрішньої та зовнішньої торгівлі, громадського харчування, національної фінансової системи та права, митної служби, антимонопольної діяльності, економіки підприємства, банківської справи та страхування, оподаткування та бухгалтерського обліку Інфраструктура з фахівці з контролю, аудиту, туризму, гостинності, дому та інших підсфер

Чернівецький факультет Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут".

Чернівецька філія Міжрегіонального інституту управління персоналом. Сьогодні він є структурним підрозділом Міжрегіональної академії управління персоналом та Тьюторський центр Телеуніверситету МАУП, який здійснює підготовку молодших спеціалістів, бакалаврів, спеціалістів і магістрів за денною, заочною та дистанційною формами навчання (навчання та використання Інтернету). мультимедійні технології) Право, Менеджмент організацій, «Економіка та підприємництво», «Практична психологія», «Освітній менеджмент», «Адміністративний менеджмент». За роки роботи навчальний заклад підготував 1465 спеціалістів (станом на 01.10.2012), які працюють у різних галузях економіки Чернівецької області, а також в органах управління, органів місцевого самоврядування, судово-правовій сфері області. Правоохоронні органи, підприємства та організації.

Приватний вищий навчальний заклад — Буковинський університет.

Охорона здоров'я в Чернівцях. У місті працює 41 медичний заклад. Усі муніципальні медичні заклади акредитовані Національною радою з акредитації.

Заклади охорони здоров'я Чернівецької області надають медичні послуги за такими напрямками:

екстрена медична допомога (станція екстреної медичної допомоги);

Амбулаторно-поліклінічний (4 міські поліклініки для дорослих, перша амбулаторія сімейної медицини, міська дитяча поліклініка, жіночі консультації у двох пологових будинках, дві стоматологічні поліклініки: доросла та дитяча, профілакторій); кваліфікована та спеціалізована медична допомога (3 міські лікарні). , 2 пологових будинки, 1 міська дитяча клінічна лікарня. У медичній галузі міста працюють 10 почесних лікарів, 20 лікарів, 588 лікарів вищої ланки.

Метою роботи управління охорони здоров'я міста є реалізація заходів з оптимізації медичної галузі та регіональних реформ, продовження зміцнення матеріально-технічної бази лікувально-профілактичних закладів, підвищення рівня лікувально-оздоровчого обслуговування жінок і дітей, удосконалення професійної охорони здоров'я населення, забезпечення належної організації професії з точки зору раціонального використання наявних ресурсів, залучення інших джерел фінансування, впровадження сучасних технологій.

Закладами культури в Чернівцях вважаються театри, філармонії, кінотеатри, музеї, бібліотеки тощо.

У місті є 3 театри:

- Чернівецький музично-драматичний театр імені Ольги Кобилянської;
- Чернівецький академічний обласний театр ляльок.
- Духовно-мистецький центр «Голос»

Музичне життя міста представляють обласна філармонія, народні артисти України Софія Ротару, Назарій Яремчук, Василь Зінкович, та багато відомих артистів країни починали свій творчий шлях.

Сьогодні Чернівецька обласна філармонія та її творчий колектив входять до числа провідних філармонійних оркестрів України, особливо функціонує творчий колектив.

Чернівці славляться своїми музеями:

- Чернівецький краєзнавчий музей (гордістю музею є прекрасна колекція декоративно-ужиткового мистецтва, основу якої складають ікони XVI-XVIII ст., твори відомих буковинських митців. Натуралістична колекція нараховує близько 10 тис. природних зразків (спудала, мокрі екземпляри). , гербарії, ентомологічні колекції тощо);

- Чернівецький художній музей. Сама споруда має мистецьку цінність: в її оформленні вміло поєднані скульптура, живопис, ліпнина, вітражі, художній метал. Загальна кількість музейних експонатів перевищує 8400.

- Музей історії та культури євреїв Буковини. Розташований у колишньому Єврейському домі (тепер – Центральний міський палац культури)

- Чернівецький обласний музей народної архітектури та побуту
- Літературно-меморіальний музей Ольги Кобилянської
- Літературно-меморіальний музей Юрія Федьковича
- Меморіальний музей Володимира Івасюка
- Музей авіації та космонавтики

Найвідоміші кінотеатри які навідують чернівчани:

- Кінопалац "Чернівці" (у приміщенні колишнього темплю - міської хоральної синагоги);
- Кінотеатр імені І.І. Миколайчука (славний український актор Іван Миколайчук родом із села Чорторія Вижницького району Чернівецької області);
- Палац кіно імені О. Кобилянської (3D);
- Кінотеатр "Ефект" (3D);

Станом на 2020 рік в області зайнятість в області є до 376 тисяч осіб. Більше всього зайнятість припадає на таку діяльність як, сільке, лісове та рибне господарство. Другим нашим лідером буде така діяльність “ оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів “, занятість досягає до 77 тисяч осіб. Також можна віділити ще одного лідера це - промисловість, тут зайнято 40 тисяч осіб в області.

Робоча сила за статтю і віковими групами у 2020 році. Робоча сила складає 423 тисячі осіб в області. З них це понад 200 тисяч жінок, від віку 15 років і старше, найбільш робоча сила припадає жінок на вік від 40-49, найменша вік 71 рік і старше. Робоча сила чоловіків понад 223 тисячі. З них найбільш робочою силою є чоловіки також ж самою віковою групою як і у жінок, це 40-49 років. І також найменш робоча сила припадає на такий вік 71 і старше років.

Безробітними в області є понад 37 тисяч осіб, з них найбільше є ті хто вивільнені з економічних причин або звільнені за власним бажанням, за угодою сторін або інші причини з яких вони залишились безробітні.

Висновки до другого розділу

Тому протягом десятиліть у місті Чернівці кількість населення зростала. До 2021 року динаміка чисельності населення міста перевищує 260 тис. осіб. Але зрозуміло, що зараз ця динаміка зменшилася, оскільки триває війна, тому важко сказати, чи буде динамічність міста зростати.

Ситуація в області була краще в 2000 років, коли населення області становило понад 920 тисяч осіб, а потім щороку зменшувалось і збільшувалося, але зараз немає таких цифр, як у 2000 році, і на початку 2022 року тут проживає понад 900 тисяч людей. Ситуація ускладнюється ще й тим фактом, що неможливо назвати точну кількість людей, які вже перебувають у області і містах, оскільки деякі люди покинули країну ч, а інші, можливо, прибули до області, тобто переселенці.

Тому динаміка демографічної характеристики Чернівців є надзвичайно складною, адже з 2002 по 2012 рр. потік населення в місті збільшувався, а на 2009 та 2012 рр. припадав піковий період зростання потоку населення в місті. З часом ситуація в країні змінилася, зміна влади, війни, революції, можливо ці фактори самі по собі зменшили міграційний приріст до нашого міста, адже після 2013-2014 рр. міграційний приріст був у негативному напрямку. Тільки у 2018-2019 та 2021 роках був додатковий міграційний приріст.

З природним приростом, ситуація в місті Чернівці надто складна, тому що вона з 2000 року від'ємна, мала народжуваність населення і висока смертність. Проте були й позитивні результати в такі роки, як 2010–2014 роки, з додатковим природним приростом населення. Далі ситуація змінюється тільки в негативну сторону з 2016 по 2021 рік, природний приріст міста має дуже негативний результат, нажаль народжуваність в нашому місті дуже низька.

Після 24 лютого ситуація з природним приростом може бути ще несприятливішою, адже люди чекають кращого часу для створення повноцінної сім'ї.

У Чернівецькій області також негативна ситуація, міграційний приріст також негативний, з 2016 по 2021 рік їх стало більше лише у 2017 році але скоріше всього за рахунок того що Чернівецька область стала надійним тилом для українців з початку 24 лютого, тому кількість населення в області могла збільшитись за рахунок переселенців.

Ситуація з природним приростом в області також дуже складна, як у місті Чернівці, з 2016 по 2021 рік, спостерігається лише негативний приріст, низька народжуваність та висока смертність, тому, як ми вже згадували вище, ми бачимо динаміку в області, він стане лише меншим. Тому ситуація в області та в самому місті потребує покращення.

РОЗДІЛ ІІІ

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ СТАТЕВО-ВІКОВОГО СКЛАДУ НАСЕЛЕННЯ МІСТА ЧЕРНІВЦІ

3.1 Статевो- віковий склад населення міста Чернівці та його динаміка

Однією з найважливіших кількісних і якісних характеристик населення є його статеві-вікова структура. Протягом багатьох років демографічний склад характеризувався суттєвими гендерними відмінностями, причому жінки займали стабільне переважаюче становище в загальному населенні. Станом на початок 2019 року в Чернівецькій області налічувалося 476,7 тис. жінок, що становить 52,9% від загальної чисельності населення, та 424,6 тис. чоловіків, або 47,1%. У середньому на тисячу жінок припадає 891 чоловік.

Це співвідношення змінюється залежно від віку населення. Якщо серед дітей віком до 1 року переважає частка чоловічої статі (51,9% для хлопчиків і 48,1% для дівчаток), то з віком частка поступово зміщується в бік жіночої статі, починаючи з вікової групи 30-34 років, а потім у віковій групі. молодшої 5-річної вікової групи завжди домінували жінки. Жіноча перевага стає особливо вираженою в старших вікових групах, що пов'язано з більшою втратою чоловічого населення через історичні чинники та вищою смертністю чоловіків, ніж жінок. У міських поселеннях частка чоловіків нижча, ніж у сільській місцевості (46,3% проти 47,7%). На 1000 жінок у міських поселеннях області припадає 863 чоловіки, у селах – 912.

Протягом багатьох років демографічний склад характеризувався суттєвими гендерними відмінностями, причому жінки займали стабільне переважаюче становище в загальному населенні. Станом на початок 2019 року частка жінок у Чернівецькій області становила 52,9% від загальної кількості населення, у середньому на тисячу жінок припадав 891 чоловік.

Рис.3.1 Динаміка статевої структури населення міста Чернівці

Статева структура населення міста становить 45,8% чоловіків і жінок, 54,2% жінок. За останні 20 років кількість чоловіків дещо зменшилася порівняно з кількістю жінок.

Рис.3.2 Формування демографічного навантаження на працездатне населення Чернівецької області

Демографічне навантаження населення віком 15-64 роки на початок 2019 року (кількість осіб віком 0-14 років та 65 років і старше на 1000 осіб віком 15-64 роки). 462 особи (413 у міських поселеннях та 502 у сільській місцевості). В Україні цей показник становить 475, 456 та 519 осіб. Найбільше демографічне

навантаження на 1000 осіб віком від 15 до 64 років зафіксовано у Вижницькому районі – 541 особа, з них 330 дітей віком від 0 до 14 років та 211 осіб віком від 65 років. Найстарше населення області проживає в Кельменецькому районі, середній вік якого становить 42,4 року. Наймолодше населення – у Стороженецькому.

Особливості населення Чернівецької області за статтю та віковими ознаками (станом на 1.01.2022р.) (2019)

	медіанний вік	середній вік	загальне навантаження	навантаження особами у віці 0 - 14 років	навантаження особами у віці 65 років і старше	0-14	15-49	65 і старше	на 1000 чоловіків жінок
м. Чернівці	39,1	39,7	46 4	205	200	17,1	49	14,6	112 0

Продовжує зростати середній вік мешканців міста. Якщо у 1989 році він складав – 33 роки, у 2011 – 37,8 років, а в 2018 – 38,5 років. Також бачимо що вже в 2022 середній вік мешканців збільшився почті до 40.

Населення молодше працездатного віку, тобто діти віком від 0 до 15 років (включно), становить 15 %, населення старше працездатного віку — 13 %. Для порівняння, аналогічні показники в 1989 році були такими: 23,3% і 16% відповідно. У 2001 році вони становили відповідно 17,9% і 17,6%. Отже, можна говорити про зменшення кількості людей похилого віку та зменшення кількості дітей. Населення працездатного віку знаходиться на високому рівні (на 6% більше, ніж у Чернівецькій області).

Особливості формування вікової структури населення та руху поколінь зручно простежити, розглянувши послідовні статеві-вікові піраміди. Особливості формування вікової структури населення та руху поколінь зручно простежити, розглянувши послідовні зміни у статеві-віковій піраміді.

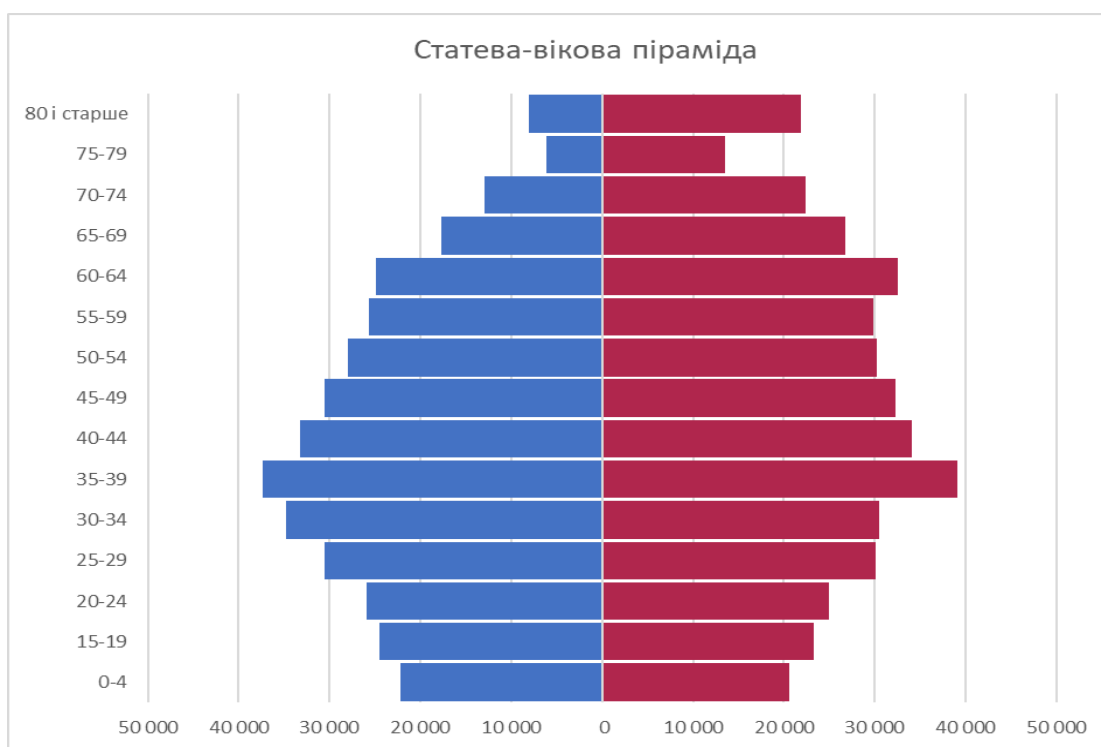

Рис.3.3 Статеві-вікова піраміда чернівецької області, 2021р.

На цій статеві-віковій піраміді ми можемо спостерігати, як змінюється вікова група населення і в якій віковій групі людей найбільше. Можна навести яскравий приклад, вікова група 80 років і старше, ми бачимо, що в цій віковій групі жінок більше, ніж чоловіків. Це відбувається тому, що чоловіки живуть коротше, і існує багато факторів, які впливають на цей результат, чоловіки виконують більш небезпечну роботу, тому більше чоловіків не доживають до цього віку, або загалом такі фактори, як війна, більшість чоловіків і загинуть нажалі.

На данній статеві-віковій піраміді ми можемо спостерігати як змінюється вікова група людей, та і в якій віковій категорії найбільше осіб. Можемо зазначити яскравий приклад категорію людей 80 і старше, де ми бачимо що жінки в такому віці переважають чоловіків. Це відбувається із за того що чоловіки живуть менше, багато факторів впливають на такий результат, в чоловіків більш небезпечні роботи, тим самим більше чоловіків і не доживають до такої вікової категорії або взагалі такий фактор як війна, де більшість чоловіків і може загинути.

Малі або великі групи через свій розмір утворюють певні соціально-економічні умови, від яких вони залежать. Таким чином, коли минає певний вік у певні календарні роки, змінюються умови: кількість дошкільних закладів, навантаження вчителів шкіл, конкурс при вступі до вищого навчального закладу, конкуренція при вступі на ринок праці. Таким чином, вони самі зазнають впливу створених ними умов. Зокрема, співвідношення „розширених” поколінь та наявна освітня інфраструктура, сформована першими, можуть призвести до кардинальних структурних зрушень в освіті та зайнятості, а згодом – у народжуваності.

3.2 Дослідження вікової структури дітей шкільного віку, в контексті недостовірності офіційної статистики населення міста

Серйозною проблемою при проведенні популяційних досліджень сьогодні залишається невідповідність істинних значень, що описують міграційний потік, а отже, і існуючих показників чисельності населення. Наприклад, при поданні відомостей про населення міста Чернівці не враховуються жителі, зареєстровані на законних підставах в іншому населеному пункті. Тому ці особи також не враховуються при розрахунку відповідних зборів.

Приклад можна навести при підрахунку населення (дітей шкільного віку) у віці від 6 до 17 років. Так, для тих студентів, які живуть у приміських селах, буде помилка, але це не так серйозно.

Ми вирішили провести дослідження і порівняти, наскільки не збігаються значення кількості вікових груп.

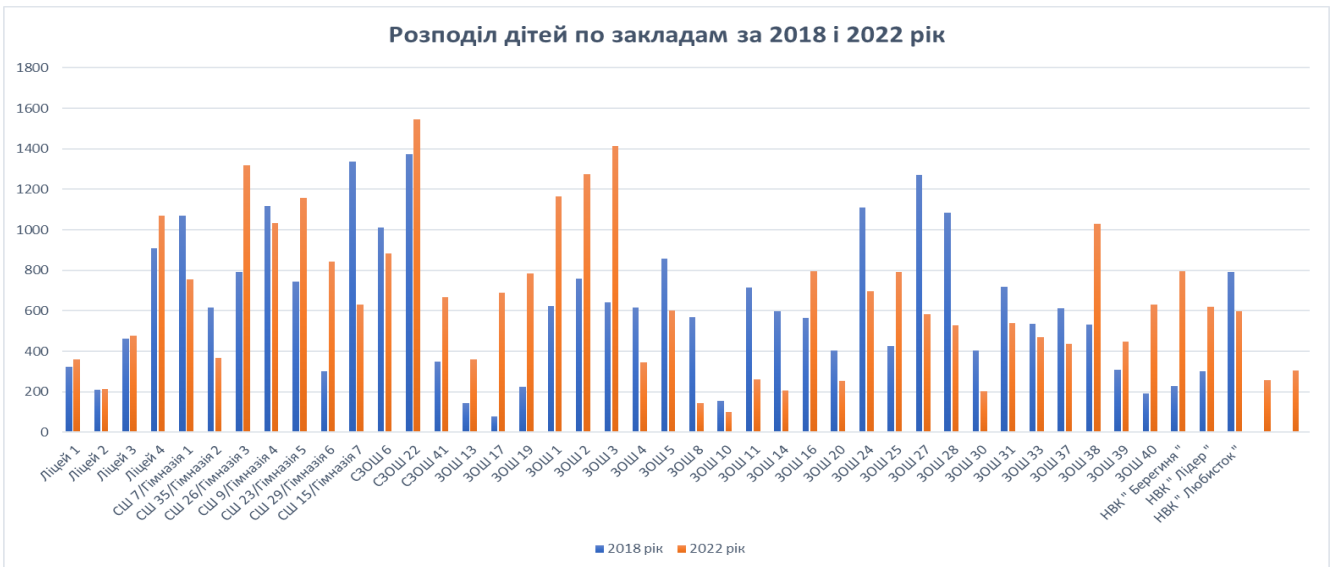

Рис.3.1 Розподіл осіб шкільного віку по освітніх закладах міста Чернівці

На гістограмі «Розподіл дітей по школі» ми можемо спостерігати як змінились кількість учнів протягом 4 років. На гістограмі чітко видно, що за кількістю учнів лідирує ЦЗОШ 22 – 1544 учнів, як і 2018 році, ця школа також була лідером. Друге місце займає школа яка має 1414 учнів - ЗОШ 3.

Антилідером буде така школа як ЗОШ 10 - вона має найменшу кількість дітей в школі, яка має 202 учнів.

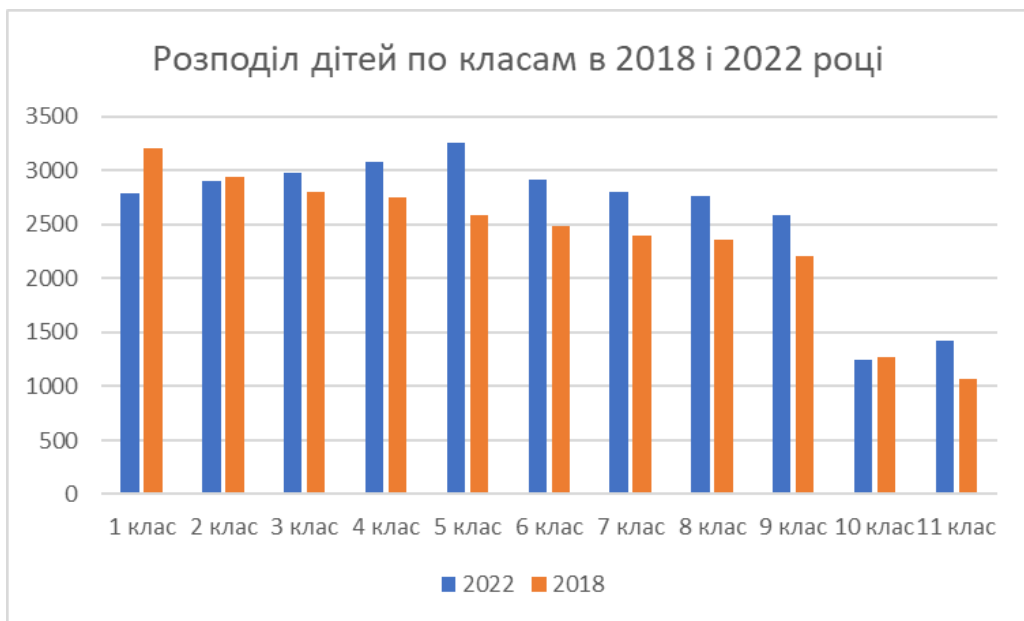

Рис.3.2 Розподіл дітей відповідно класів у освітніх закладах міста Чернівці

Рисунок 3.2 показує зростання чисельності учнів молодших класів. Це діти які були народжені 2012 – 2013 роках. На гістограмі “Розподіл дітей по класам ми можемо бачити, що для перших класів наявна найбільша кількість учнів, що і зумовлює в потребі більше класів. Далі ми можемо спостерігати чим вище клас тим менша кількість учнів і тим менша потреба в кількості класів.

Також ми вирішили порівняти протягом 4-ох років, чи змінився результат по учням, бачимо що найбільше учні в 2022 році, це учні 5-го класу, а в 2018 році були діти 1-го класу

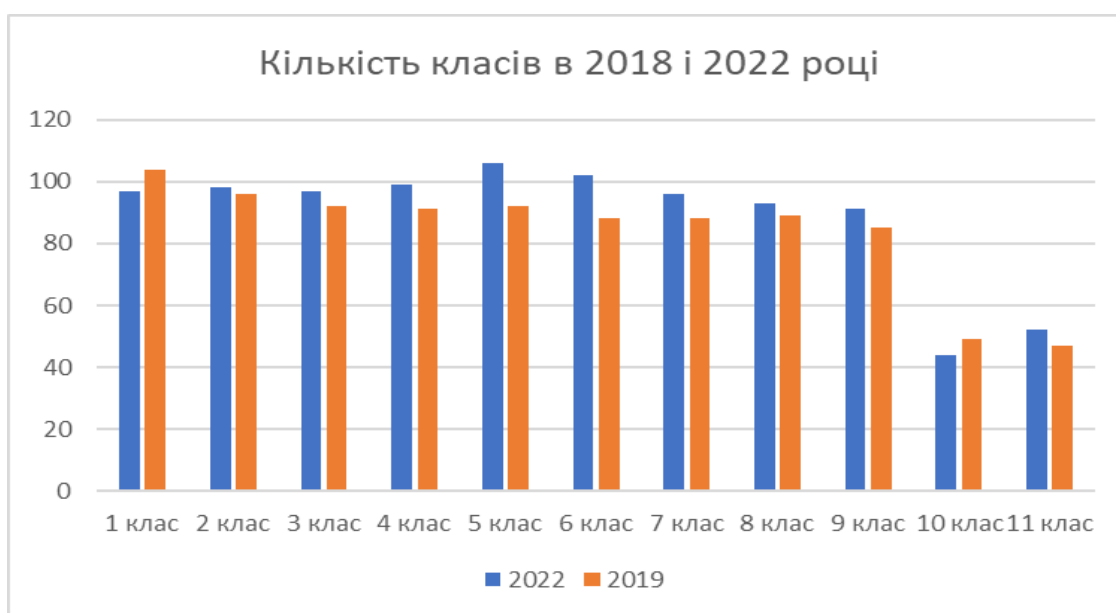

Рис.3.3 Кількість відповідних класів у освітніх закладах міста Чернівці

На цій гістограмі ми бачимо, що найбільший попит на класи є для молодших вікових груп, особливо для першої вікової групи. Після цього розміри класів для старшокласників значно скоротилися. Це зниження особливо виражено після 9 класу. Є дві причини. Перша – демографічна (це діти, народжені на початку 2000-х), друга – через те, що більшість учнів залишає школу після 9 класу. Мало хто залишається в школі, а решта йдуть до інших закладів, тому в 11 класі так мало класів.

За віковими характеристиками учнівський колектив школи міста представлений на наступному малюнку.

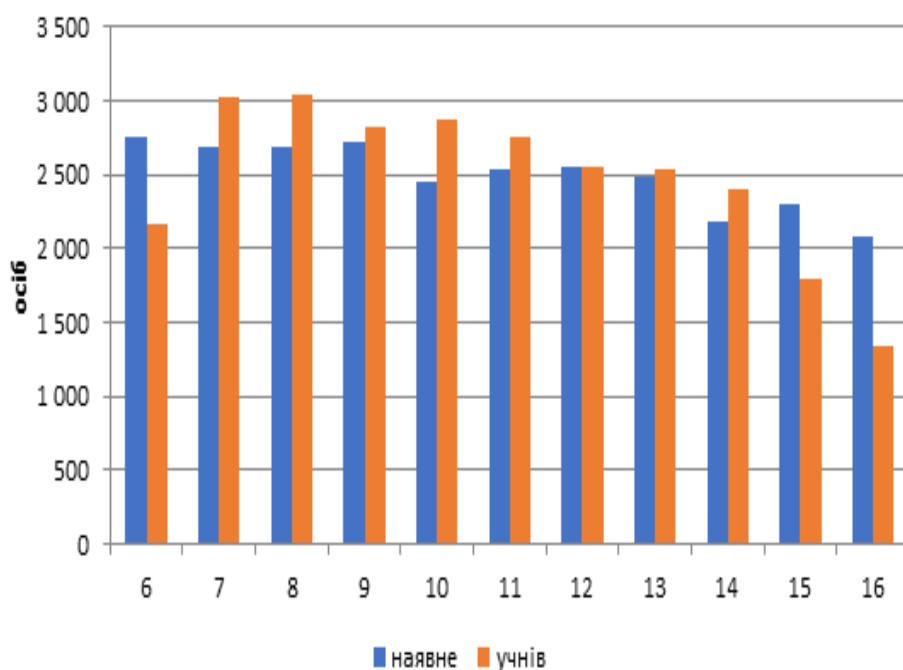

Рис.3.4 Співвідношення показників відповідних вікових груп мешканців міста та учнів у освітніх закладах міста Чернівці

Видно, що статистична сукупність вікової групи 7-14 років менша за реальну. Різниця коливалася від 2 відсотків для 13-річних до 15 відсотків для 10-річних. Очевидно, що ми не будемо зосереджуватися на 6-, 15- та 16-річних у цій гістограмі, тому що не всі 6-річні ходять до школи, а 15-річні переходять після 9-го класу. Однак показники для 13-річних виявилися інтригуючими — була виявлена протилежна різниця.

Так, за результатами цього етапу дослідження, похибка між офіційною кількістю мешканців у віковій групі від 7 до 14 років та кількістю учнів, які навчаються у школах міста цього ж віку, становить близько 1700 осіб.

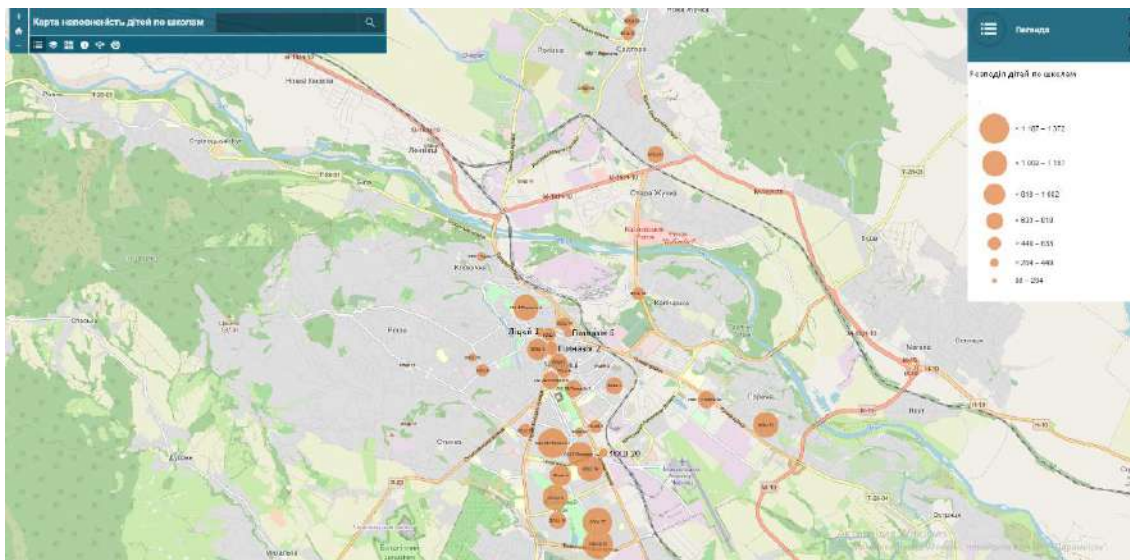

Рис.3.5 На карті ми можемо побачити територіальне розміщення лідерів. серед гімназій буду лідери - 1 і 7, а серед шкіл це 22 і 27, які явно виділяються на карті. Найменш заповнені школи це 10 і 17 школа. Також ми бачимо що в центрі міста знаходяться мало заповнені школи.

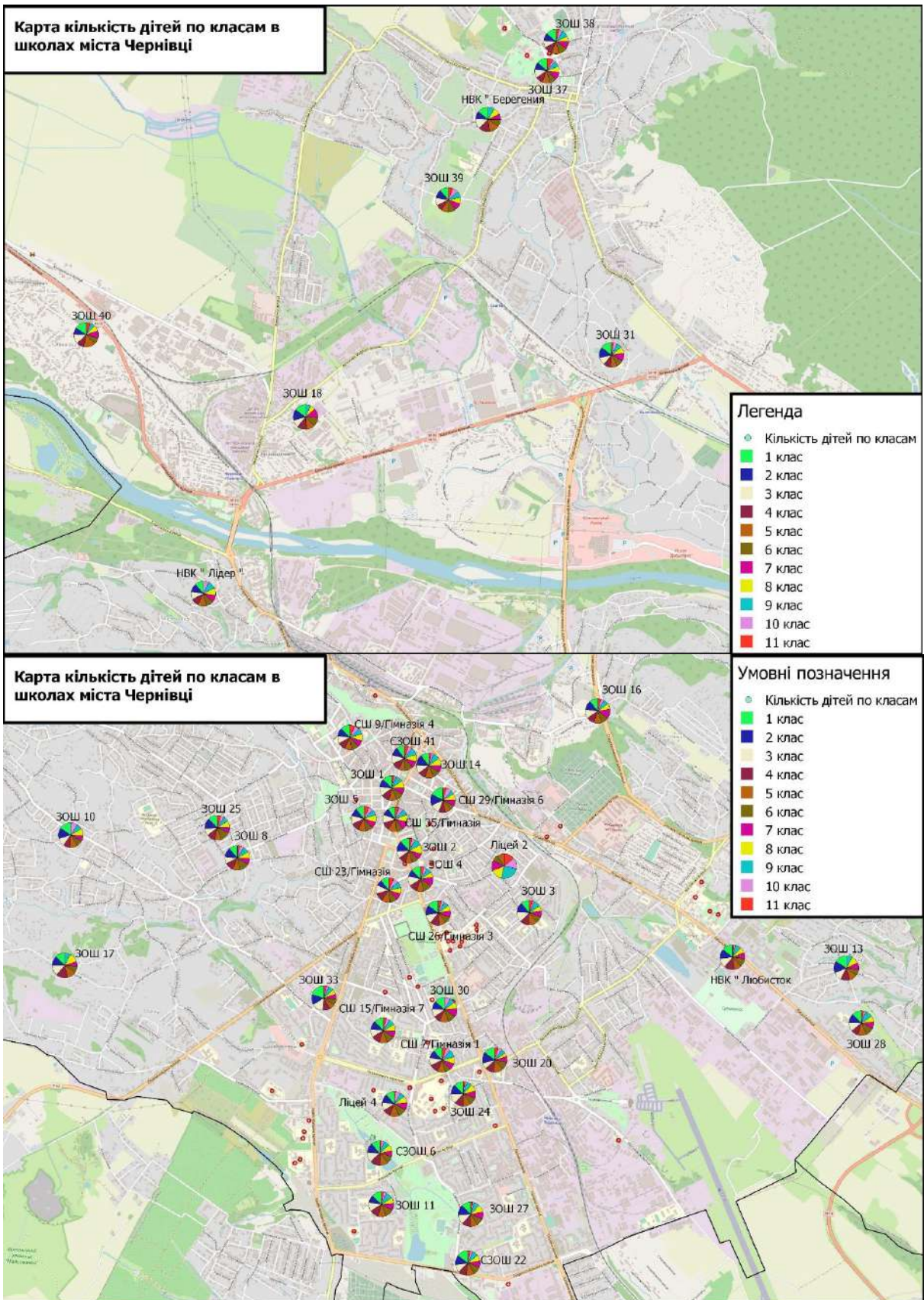

Рис.3.6 На картосхемі видно, що формуючими контингенту учнів є діти молодших класів. І знову ж якісно вирізняються школи спальних районів та території новобудов.

Статеві-віковий склад міста Чернівці під час повномасштабного вторгнення розуміло що війна триває і ми не знаємо, хто далі буде тут, яка точна кількість виїхала і тд, що ми не можемо оцінити точно як війна вплинула на статеві віковий-склад населення міста Чернівці. Але ми поспробуємо проаналізувати як могло змінитись населення під час воєнних дій.

Отже, ми враховуємо кількість чоловіків і жінок в області і місті до початку повної війни і бачимо, що жінки переважають і в області, і в місті. Тож жінок є на 30-40 тисяч більше, як в області, так і в місті. Вже можна вважати, що до початку війни жінок було набагато більше. За даними Чернівецької облдержадміністрації, з початку повномасштабного вторгнення на Буковині перебувало понад 106 тисяч вимушених переселенців, з них 37 тисяч – діти. Близько 11 тисяч внутрішньо переміщених осіб покинули нашу область.

Отже, враховуючи ці дані, чи можемо ми додати ще 37 000 дітей у першу вікову групу від 0 до 14 років? Але потрібно не забувати, що скоріше всього якісь і процент цих дітей попав і в другу вікову категорію, від 15 до 64, тому що також враховуються діти яким від 15 до 17. Але я все-таки вважаю, що в першу вікову групу потрапало більше дітей. Очевидно, ми не можемо дізнатися, скільки з цих 37 000 дівчаток, а скільки хлопчиків.

Але якщо для прикладу взяти ці дані, та розділити 37 тисяч осіб, на рівну кількість дівчаток так хлопчиків, то результат би вийшов такий, що поchtі в два рази вікова категорія збільшилась. Зрозуміло, що це лиш приклад, якщо не брати до уваги те скільки могло і виїхати людей в той день, коли це все почалось, можливо цей результат і не збільшися, якщо собі уявити те, що велика кількість дітей просто виїхали з України але можливо і більшість уже і повернулась, точний результат сказати важко.

Висновки до 3 розділу

Отже в статевому-віковому складі міста Чернівці переважають жінки, яких понад 140 тисяч осіб в 2021 році, зрозуміло що можливо на даний час, тобто після 24 лютого, кількість жінок могло ще більше збільшитись адже за

рахунок війни, чоловіків буде значно менше чим по даним 2021 року, чоловіків в місто було понад 120 тисяч. Отже ситуація однозначно помінялась але якщо зрівнювати 2021 рік, то жінок було більше на 20 тисяч.

Середній вік в місті Чернівці з кожним роком збільшувався, якщо у 2011 році середній вік становив 37,8 років, то уже в 2022 році, вік населення збільшився почті до 40 років. З цього ми можемо зробити висновки, що середній вік в місті Чернівці збільшується.

Віковий склад Чернівецької області в якому переважно переважає така вікова група 35-39 років, як для жінок так і для чоловіків але в цій віковій групі більше жінок чим чоловіків. Сами чоловіків більше в початкових вікових групах, тобто від 0-4, 15-19 років, тут переважають чоловіки. Далше практично всі віковій групи переважають жінки. Значно цікава ситуація в області з такою віковою групою як 80 і старше, адже тут переважають значно жінки. Чоловіки в цій категорії в два рази менше чим жінок, адже кількість жінок в цій віковій категорії становить більш 20 тисяч, а чоловік менше 10 тисяч. Такий результат є тим що, більшість чоловіків просто не доживають до таких років, адже в чоловіків більш небезпечна може бути робота, великий фактор на такий результат є - війна, та інші причини які і показують нам такий результат.

Дослідження віквою структури дітей шкільного віку нам показали такі результати, ми бачимо що протягом 4 років змінилось багато чого, деякі лідери залишились які і були. Але в багатьох закладів освіти збільшилось учнів, де в 2018 році було мало, а в деяких навпаки, що протягом 4 років та сама школа до сих пір є лідером по кількістю учнів в школі, це ЦЗОШ 22 в якому навчається понад 1544 учнів. Антилідер є ЗОШ 10, в якому сама найменша кількість дітей які навчаються, понад 200 дітей. Якщо в зяти до прикладу садгірський район, то лідером по кількістю учнів буде ЗОШ 31.

Кількість дітей які навчаються, це переважно перші класи та пятий, вони є лідерами по найбільш кількість дітей, тобто в Місті чернівці в 2022 році в 5 класі навчаються більше 3000 тисяч учнів. А в 2018 році цим лідером був

перший класи. Але протягом 4 років результат помінявся. Тому і кількість класів також збільшилась для 5-ти класників, адже в 2022 році для 5-го класу є більше 100 класів в місті Чернівці. В 2019 більше класів було для першокласників, отже формуючий контингент учнів є діт молодших класів. Також якісно віділяються школи, які є в спальних районах та на території де є новобудови.

ВИСНОВКИ

1. Зв'язок між народонаселенням і соціальним розвитком існує об'єктивно, тому відповідні дослідження необхідно проводити в поєднанні з конкретними характеристиками. Важливим напрямком економічних і демографічних досліджень є вдосконалення і розширення методів аналізу цих взаємозв'язків. Механізми виявлення взаємозв'язків між економічними та демографічними явищами представляють не лише теоретичний інтерес, а й дозволяють точніше прогнозувати можливі майбутні зміни демографічних процесів на основі прогнозованих змін економічних явищ і процесів. Аналіз цього взаємозв'язку може підвищити ефективність заходів регіональної соціально-демографічної політики, ефективніше прогнозувати соціально-демографічні наслідки системи прийнятих рішень, особливо в умовах сучасної соціально-економічної та демографічної нестабільності, а також удосконалити потребу ринку в механізмі .

2. Процес формування статеві-вікової структури населення в різних регіонах проявляється по-різному і визначається певними системними факторами. Тому аналіз специфічних регіональних відмінностей статеві-вікового складу дозволяє виявити закономірності та особливості розвитку населення та вжити заходів щодо створення умов для нормалізації цих процесів. Проте лише комплексне дослідження взаємодії всіх процесів народонаселення з соціально-економічним розвитком регіону може дати більш повне уявлення про внутрішні механізми відтворення населення та оцінити перспективи формування сприятливих статеві-вікових співвідношень населення для конкретних регіонів.

3. Однією з найважливіших характеристик міста Чернівці для всіх міських поселень області є геодемографічна чисельність населення. Це проявляється в постійному погіршенні ситуації з населенням: поступовому зниженні природного приросту населення (зниження народжуваності, підвищенні смертності), посиленні старіння населення, посиленні навантаження на працездатне населення демократичної економіки, скороченні в

потенційних розмірах трудових ресурсів. По місту Чернівці за останні роки ми фіксуємо зменшення частки населення молодшого працездатного віку, що відіграватиме негативну роль у майбутньому. Частка населення старшого працездатного віку також зменшується, але це пов'язано зі зниженням пенсійного ліміту та збільшенням населення працездатного віку.

4. Ми бачимо, що динаміка чисельності населення Чернівців зростає вже понад 30 років, а в області з кожним роком зменшується. Демографія міста Чернівці негативна, з великим негативним показником природного приросту, особливо у 2021 році понад -1500 осіб. Фактор імміграції коливається, одні роки плюсові, інші негативні, станом на 2021 рік, природний приріст в області також негативний за п'ять років з 2016 по 2021 рік.

5. У результаті густота населення міста Чернівці з 2000 по 2022 рік збільшилася, а до 2022 року становитиме понад 1720 осіб на квадратний кілометр. Гендерний розподіл постійного населення міста Чернівці показує, що жінки були домінуючими в місті Чернівці протягом останніх 30 років, і жінки все ще домінують у місті сьогодні, з 1989 по 2022 рік. У 2008 році жінки домінували майже на 10 відсотків населення міста Чернівці. Кількість чоловіків з кожним роком на 1000 жінок зменшується.

6. Також у місті Чернівці кількість померлих перевищує кількість народжених, якщо у 2000 році кількість померлих перевищила 2500 тис.осіб, а кількість народжених було понад 2000 тис.осіб, то у 2021 році кількість померлих більше 3500 тис.осіб, а кількість народжених в цьому році було так само як і в 2000 році, тобто понад 2000 тис осіб, це значить що померлих майже в 2 рази більше.

7. Освіта в Чернівцях досить хороша, у 2022 році є понад 107 навчальних закладів, у яких навчатиметься понад 29 тис. учнів, з них у 5-9 класах – понад 15 тис., у 1-4 класах – понад 12 тис. В ЧНУ імені Юрія Федьковича перебуває майж 19 тис.студентів.

8. Населення та віковий склад міста Чернівці показує, що жінки живуть довше, тобто від 60 років і вище, оскільки жінок у цій віковій групі більше ніж

чоловіків. Якщо взяти 80 і старше, то жінок вдвічі більше, ніж чоловіків, тобто чоловіки в нашому місті до таких років доживає менше чим жінок.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Валентей Д.И., Кваша А.Я. Основы демографии: учебник / Д.И.Валентей, А.Я.Кваша – М.: Мысль, 1989. – 286с.
2. Васин С. Россия стареет хуже других стран / С. Васин. – М.: Мысль, 2007. – 150 с.
3. Географічна енциклопедія України. – т. 1. – К.: Українська енциклопедія, 1989.
4. Джаман В.О. Демогеографічна характеристика східного регіону України / В.О.Джаман - Вісник харківського національного університету №704. - С. 18-19.
5. Джаман В.О. Геодемографічна ситуація: стан і перспективи (за матеріалами Чернівецької області) / В.О Джаман // Науковий вісник Чернівецького університету.- Випуск104. Серія: географія – Чернівці: Рута, 2001. – С. 157-166.
6. Джаман В.О. Регіональні системи розселення: демогеографічні аспекти: монографія / В.О.Джаман - Чернівці: Рута, 2003. – 392 с.
7. Демографічна криза в Україні. Проблеми дослідження, витoki, складові напрями протидії / За ред. В.Стешенко. – К.: НАН України; Інститут економіки, 2001. – 560 с.
8. Демографічні перспективи України до 2026 р./ За ред. В. Стешенко. – К., 1999.- 56 с.
9. Демографический энциклопедический словарь/ Под ред. Д.И.Валентея. – М.: Сов. Энциклопедия, 1985. – 608 с.
10. Демография: учебное пособие / Под ред. проф. В.Г. Глушковой. – М.: КНОРУС, 2006. – 304 с.
11. Денисенко М. Тихая революция / М. Денисенко // Отечественные записки. – 2005. - № 3. – С.50 - 52.
12. Доброхлеб В. Г. Старение населения и проблемы сохранения человеческого потенциала / В. Г. Доброхлеб // Народонаселение. – 2009. - № 4. – С. 53 – 56.
13. Заставний Ф.Д. Географія України. – Львів: Світ, 1990. – 360 с.

14. Заставний Ф.Д. Географія України: У 2 –х книгах. – Львів: Світ, 1994. – 472 с.
15. Ковалев С.А., Ковальская Н.Я. География населения СССР. – М.: Издательство МГУ, 1980. – 287 с.
16. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. /За ред. Е.М. Лібанової. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2006. - 138 с.
17. Левчук Н. Депопуляція та її вплив на віковий склад населення України // Демографічні дослідження. – Вип. 18. – С. 72 – 84.
18. Либанова Э.М. Продолжительность жизни населения. – Киев, 1991. - 240с.
19. Мельник І.Г. Суспільно-географічні аспекти старіння населення в Україні / І.Г.Мельник // Економічна та соціальна географія: Наук. зб. – 2011. - Вип. 1 (62). – С. 73 – 84.
20. Муромцева Ю. І. Демографія: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2006. – 300 с.
21. Пижов В.Г. Соціальна географія: Навчально – науковий посібник. – Одеса: Астропринт, 2005. – 196 с.
22. Пирожков С.И. Демографические процессы и возрастная структура населения. – М., 1976. -120 с.
23. Пилипенко І.О. Методики суспільно-географічних досліджень (на матеріалах Херсонської області): навчальний посібник / І.О.Пилипенко, Д.С.Мальчикова – Херсон: ПП Вишемирський В.С. - 2007. – 112с.
24. Покцишевский В.В. Население и география. Теоретические очерки / В.В.Покцишевский - М.:Мысль,1978.- 315с.
25. Прибиткова І. Демографічний розвиток України у 1990-х роках / І.Прибиткова // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - №3. – 2000.– С.69-85.
26. Прибиткова І.М. Основи демографії. – К.: АртЕк, 1995. – 256 с.
27. Римашевская Н.М. Роль семьи в демографических процессах / Н.М. Римашевская // Народонаселение. – 2008. - № 4. – С. 9 – 19.

28. Сафарова Г. Демографические аспекты старения населения России / Г.Сафарова // - М.: Мысль, 2005. – 320 с.
29. Социально – экономическая география: понятийно – терминологический словарь / Сост. Э.Б. Алаев. – М.: Мысль, 1983. – 290с.
30. Соціально – економічна географія України: Навчальний посібник / За ред. проф. О.І. Шаблія – Львів: Світ, 2000. – 680 с.
31. Статистичний щорічник України за 2001 рік / За ред. О.Г.Осауленко. – Київ: Техніка, 2002. – 644 с.
32. Статистичний щорічник України за 2011 рік / За ред. О.Г.Осауленко. – Київ: ТОВ "Август Трейд", 2012. – 559 с.
33. Стешенко В., Піскунов С., Піскунов В. Старіння населення України: стан, етнічні особливості, перспективи // Демографічні дослідження. - Вип. 20. – 1997. – С. 125 – 146.
34. Сучасна демографічна ситуація в Україні: проблеми, перспективи, шляхи поліпшення/ За ред. С.І. Пирожкова. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 72 с.
35. Терещ В.М. Депопуляція та старіння населення в соціально-економічному контексті / В.М. Терещ// Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. - № 1. - С. 92 – 97.
36. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2001. – 560 с.
37. Топчієв О.Г. Суспільно – географічні дослідження: методологія, методи, методики: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.
38. Фащевский Н. И. Геодемографические процессы в условиях стабильного уменьшения численности (на примере Винницкой области) / Н. И.Фащевский, А. Г. Старостенко // Эконом.география. – Вып. 42. – 1990. – С. 4649.
39. Фащевский Н.И. Особенности демографических процессов в столичной региональной системе расселения / Н. И. Фащевский,

М. П. Немченко, А. Г. Старостенко // Демограф.исслед. – 1989. – Вып.13. – С. 8693.

40. Фащевский Н.И. Территориальная организация жизнедеятельности населения/ Н. И. Фащевский, Т. М. Палий, М. П. Немченко А. Г. Старостенко. – К.: Наукова думка, 1992. – 135 с.

41. Яворська В. В. Вплив статевовікової структури населення на формування геодемографічного процесу / В. В. Яворська // Вісн. Одес.нац. ун-ту. Сер. : Географ.та геолог. науки. – 2006. – Т. 11, вип. 3. – С. 166171.

Електронні ресурси

42. Навчальні заклади URL: <https://osvita.cv.ua/navchalni-zaklady/>

43. Вплив на структуру народжуваності, народжуваності, смертності та міграції URL:<https://www.healthknowledge.org.uk/public-health-textbook/health-information/3a-populations/fertility-mortality-migration>

44. Історія Чернівців URL: <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CC%5CH%5CCChernivtsi.htm>

45. Історія заснування Чернівців URL: <http://fab.cv.ua/cv/history>

46. Господарство Чернівців URL: <http://chernivtsy.eu/portal/11/194-194.html>

47. Енциклопедія сучасної України URL : https://esu.com.ua/search_articles.php?id=214

48. Демографія URL: <https://education.nationalgeographic.org/resource/demography>

49. Національний інститут стратегічних досліджень URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/sotsialno-demohrafichna-sytuatsiya-v-ukrayini-shlyakhy-podolannya>

50. Управління освіти URL : <https://osvita.cv.ua/navchalni-zaklady/>